

Творчы
падыход
да кнігагандлю
стар. 4—5

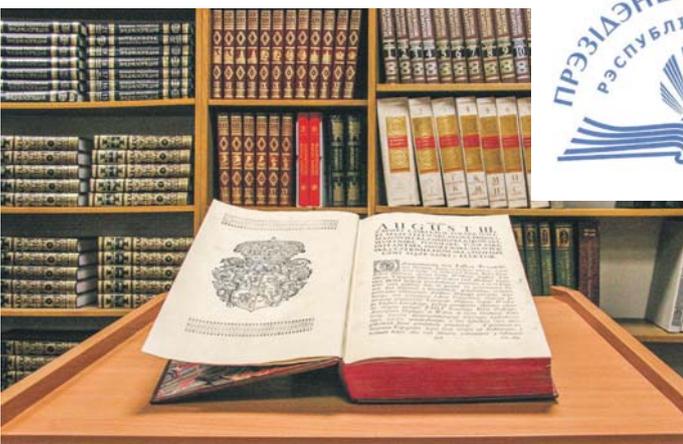
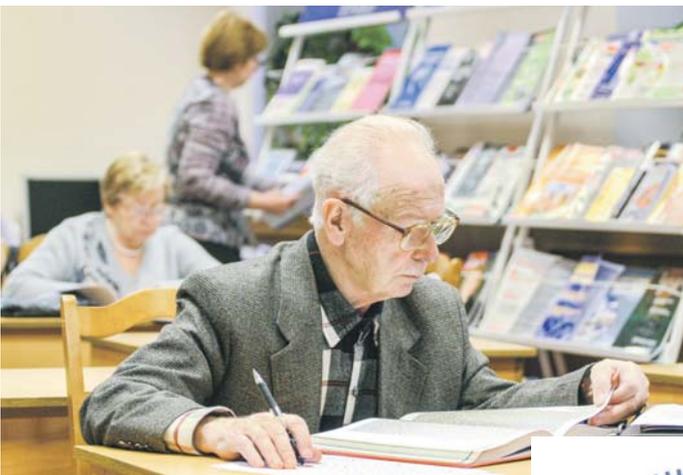

Не сарвацца
ў бездань
сноў...
стар. 6

Уцёкі
ва ўяўны
свет
стар. 12

Больш, чым кнігасховішча

Вядомы мастак, пісьменнік, падарожнік Мікалай Рэрых пісаў: «Бібліятэка — гэта і месца працы, і храм думкі, і навукова-даследчы цэнтр, і лабараторыя, і музей, і месца высокіх радасцей розуму і вока». Наведаўшы Прэзідэнцкую бібліятэку Рэспублікі Беларусь, якая днямі адзначыла сваё 90-годдзе, цяжка з гэтым не пагадзіцца.

Заснавана адна з найстарэйшых кніжніц краіны ў 1933 годзе як філіял Дзяржаўнай бібліятэкі і Бібліяграфічнага інстытута БССР імя З.У.І. Леніна пры ДOME ўрада і ажыццяўляла функцыі навуковага даведачна-інфармацыйнага цэнтра па пытаннях права, дзяржаўнага кіравання і эканомікі. Праз пяць гадоў, у сакавіку 1938 года, урадам рэспублікі ён быў рэарганізаваны ў самастойную Урадавую бібліятэку імя А. М. Горкага, якая абслугоўвала не толькі супрацоўнікаў дзяржаўных органаў улады і кіравання, але і іншых карыстальнікаў. У гады Вялікай Айчыннай вайны фонд бібліятэкі быў практычна ліквідаваны, а частка кніг, якія ўяўляюць гістарычную і мастацкую каштоўнасць, вывезена ў Германію. Аднак пасля вызвалення ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў бібліятэка змагла аднавіць сваю дзейнасць, паступова папаўняючыся новымі выданнямі. У 1994 годзе распараджэннем Прэзідэнта Урадавая бібліятэка была перайменавана ў Прэзідэнцкую бібліятэку Рэспублікі Беларусь.

Сёння кніжніца з'яўляецца інфармацыйна-бібліяграфічным цэнтрам, што мае ўнікальны фонд, аснову якога складаюць выданні па праве, бібліятэкі накіравана на садзейнічанне ўмацаванню і развіццю беларускай дзяржаўнасці, а таксама прававому, духоўнаму, культурнаму, сацыяльнаму і эканамічнаму развіццю нашага грамадства. Установа ў першую чаргу арыентавана на абслугоўванне вышэйшых і мясцовых органаў дзяржаўнай улады, аднак карыстацца яе фондам можа кожны паўналетні грамадзянін Рэспублікі Беларусь.

«ЛіМ»-акцэнт

Спаचванне. Кіраўнік дзяржавы Аляксандр Лукашэнка накіраваў спаचванне родным і блізім народнай артысткі Беларусі Людмілы Бр-жазоўскай. «Людміла Генрыхуна — геніяльная балерына, талентам якой захапляліся паклоннікі не толькі ў Беларусі, але і ва ўсім свеце. Яе яркая творчая дзейнасць стала прыкладам для маладых артыстаў і спраўдным гонарам Вялікага тэатра Беларусі, вернасць якому яна захавала да апошняй хвіліны свайго жыцця. Светлая памяць аб ёй назаўжды застанецца ў нашых сэрцах», — гаворыцца ў спачванні.

Афіцыйна. Урачыстая перадача статусу культурнай сталіцы Беларусі адбудзецца сёння ў Слуцку. Наступны культурны цэнтр — Бялынічы Магілёўскай вобласці. Як паведамляе БелТА, сёлет за статус змагаліся таксама Камянец, Глыбокае, Мазыр і Свіслач. Між тым у праграме закрыцця акцыі ў Слуцку — калідны кірмаш з канцэртнай праграмай амаатарскіх калектываў рэгіёна. У Слуцкім цэнтры культуры размясціліся выставачныя пляцоўкі дэкарацыйна-прыкладнага мастацтва. Цэнтральны урачыстасцю стане цырымонія перадачы сімвала культурнай сталіцы кіраўніцтвам Слуцкага раёна Бялыніцкаму, падчас якой пройдзе канцэрт з удзелам прадстаўнікоў беларускай эстрады.

Меркаванне. Важна паказаць прыклад чалавека, які аб'ядноўвае і натхняе на добрае і карыснае. Такой думкай падзяліўся Мітрапаліт Мінскі і Заслаўскі Веніямін, Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі, на прэзентацыі дакументальнага фільма «Свяшчэннамучанік Іаан Рыжскі. На гарачым шляху» ў ДOME Масквы ў Мінску. Стужка прысвечана архіепіскапу Рыжскаму Іаану (Померу), дзяржаўнаму і царкоўнаму дзеячу XX стагоддзя, святому Рускай праваслаўнай царквы, які ў 1912 годзе служыў на беларускай зямлі. «Ён быў пасвячоны 11 сакавіка 1912 года ў епіскапскі сан у Аляксандра-Неўскім прыходзе. У гэтым храме, усім вядомым у нашай сталіцы, 8 месяцаў ён ён служэўне ў якасці вікарнага епіскапа. Затым прадаўжаў сваё служэўне ва Украіне і Расіі. І ўсюды нёс слова праўды, любові і заклікаў да аднавання», — дадаў уладыка.

Пярэддзень. У выставачных залах Музея гісторыі горада Мінска на Ракаўскай, 17 да 4 лютага працуе выставачны праект «Свята ў вялікім горадзе: Новы год у савецкім стылі». Экспазіцыя прысвечана традыцыям святкавання Новага года ў Мінску другой паловы XX стагоддзя. Арганізатары падкрэсліваюць: святы ў хатняй атмасферы і гарадскіх прасторах узноўлены з дапамогай інсталяцый з прадметаў побыту, жывапісных і графічных твораў, калекцыі паштовак, ёлачных упрыгажэнняў. Прадстаўлены работы з калекцыі Музея гісторыі горада Мінска і Беларускага саюза мастакоў, на якіх адлюстраваны зімовы горад. Гэта жывапіс Васіля Сумарава, Віктара Яўсеева, Барыса Аракчэева, а таксама акарэлі, літаграфіі і лінаграфіі такіх аўтараў, як Рыгор Віткоўскі, Анатоль Тычына, Сямён Герус, Іван Пратасена, пастэлі Веранікі Віткоўскай, тэкстыльныя скульптуры і арт-аб'екты Хрысціны Высоцкай.

● Выстаўка ёлачных рэтра-цацак «Гісторыя ў навагодніх цацках» адкрылася ў Беларускам дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Наведвальнікі могуць убачыць і ацаніць непаўторную прыгажосць ручной работы шклянных шароў, ватных і падставачных фігур, калядных анёлаў і казачных герояў. Акрамя таго, прадстаўлены ўпрыгажэнні часоў Вялікай Айчыннай вайны — у той перыяд у якасці шароў выкарыстоўваліся звычайныя электрычныя лямпачкі, распісаны ўручную, а гірлянды ствараліся з тонкага меднага дроту, фольгі або калеравай паперы. Часовае экспазіцыя размешчана на першым паверсе музея побач з залай «Музей для дзяцей» і працягне сваю работу да 14 студзеня.

Музей. З выставачным праектам «Калядны скарб» можна пазнаёміцца ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы. «Падчас інтэрактыўнай адукацыйнай праграмы «Калядкі ў Купалавым доме» Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы і Музей грошай Нацыянальнага банка праводзяць сумесную выстаўку, у аснову якой пакладзена серыя памятных манет «Святы і абрады беларусаў», — цытуе БелТА загадчыцу аддзела навукова-экспазіцыйнай і выставачнай работы Купалаўскага музея Марыю Барткову. — Сярод іх ёсць экспанаты, прысвечаныя 2000-годдзю хрысціянства. Таксама хацелася пазнаёміць наведвальнікаў з працэсам стварэння манет — ад эскіза да гіпсавай мадэлі. Да таго ж на выстаўцы можна убачыць папярковыя грошы. Напрыклад, нерэалізаваны праект — статысцяную купюру з партрэта Янкі Купалы». Убачыць экспанаты можна да 19 студзеня.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Старонкі ваеннай памяці

Старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда» Алякс Карлюкевіч сустраўся з дырэктарам Інстытута сацыяльнай памяці Акадэміі ваенных навук Аляксандрам Ужанавым.

Аляксандр Яўгенавіч — наш зямляк, ураджэнец вёскі Каменка Рагачоўскага раёна, што на Гомельшчыне. З 1979 года больш чым 20 гадоў праслужыў ва Узброеных сілах СССР і Расійскай Федэрацыі. Член-карэспандэнт Акадэміі ваенных навук, дацэнт Маскоўскага дзяржаўнага інстытута міжнародных адносін МЗС Расійскай Федэрацыі. Кандыдат сацыялагічных навук. Член Саюза пісьменнікаў Расіі. Намеснік старшыні Рэгіянальнай нацыянальна-культурнай аўтаноміі «Беларусы Масквы».

У час сустрэчы А. Карлюкевіч і А. Ужанаў абмеркавалі шэраг пытанняў, якія датычаць удзелу беларускіх і расійскіх пісьменнікаў у справе захавання гістарычнай памяці пра падзеі Вялікай Айчыннай вайны, пра прадстаўнікоў розных народаў Расійскай Федэрацыі, якія ўдзельнічалі ў вызваленні Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Гучалі імяны Героя Савецкага Саюза легендарнага снайпера Таццяны Бараманной, якая загінула на Міншчыне, пахавана ў Смалевіцкім раёне, каман-

дзіра стралковай роты, удмурцкага паэта Піліпа Кедрова, легендарнага лётчыка Аляксандра Мамкіна, які выратаваў многіх дзяцей з акупаванай фашыстамі Полаччыны. І ў апошнім пералёце атрымаў раненне, апёкі, несумяшчальныя з жыццём, але ўсё ж такі здолеў пасадзіць самалёт на лінійны фронт і тым самым выратаваў яшчэ адну групу дзяцей. Такія подзвігі, падкрэсліў А. Ужанаў, варты самага вялікага ўшанавання. Чаму б зараз не прысвоіць Аляксандру Мамкіну званне Героя Расійскай Федэрацыі, чаму б не адзначыць яго высокай узнагародай і ў Беларусі?..

Старшыня Беларускай пісьменніцкай арганізацыі адзначыў, што на пляцоўцы Саюза пісьменнікаў Беларусі, які шмат увагі надае героіка-патрыятычнаму выхаванню моладзі, грамадства ўвогуле, праводзіцца нямаля мерапрыемстваў, якія спрыяюць узнаўленню забытых ці малавядомых старонак ваеннай памяці. Дамоўлена, што Аляксандр Ужанаў прыедзе ў Беларусь дзеля шэрагу сустрэч з чытачамі ў розных рэгіёнах краіны, прыме ўдзел у Мінскай міжнароднай выстаўцы-кірмашу, прэзентуе ў Беларусі сваю кнігу «Міхаіл Калашнікаў» з серыі «Жыццё знакамітых людзей», якая ўжо двойчы пачыла свет у маскоўскім выдавецтве «Молодая гвардыя».

Кастусь ХАДЫКА

Да дня нараджэння класіка

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі і публічная бібліятэка № 8 імя Максіма Багдановіча правялі конкурс чытальніцкай пазіі класіка беларускай літаратуры, імя якога носіць кніжніца.

Удзел у конкурсе прынялі вучні школ мікрараёна. Першы этап яго прайшоў у школах, другі, фінальны, у бібліятэцы. Майстэрства чытальніцкай ацэньвала прафесійная журы ў складзе старшынні МГА СПБ,

першага дырэктара дзяржаўнага музея Максіма Багдановіча, Міхася Пазнякова і мастацкага кіраўніка Мінскага гарадскога тэатра паэзіі Вольгі Багушыньскай. Пераможцамі конкурсу сталі: Марыя Голуб — вучаніца 4 «А» класа СШ № 69 (Іран-пры); Керым Смусэнак — вучань 4 «Б» класа СШ № 86 (першае месца); Марыя Зяньковіч — вучаніца 8 «А» класа СШ № 69 (другое месца); Юлія Ясінская — вучаніца 7 «А» класа СШ № 86 (трэцяе месца). Лаўрэатам у намінацыі «Песеннае

выкананне» стаў аўтар музыкі Цімур Корхаў — вучань 8 «А» класа СШ № 69, які пад гітару выканаў «Раманс».

Пераможцы атрымалі дыпломы, кнігі, салодкія падарункі і сувеніры. Астатнім ўдзельнікам конкурсу арганізатары ўручылі кнігі і салодкія падарункі. Такі конкурс вырашана праводзіць і надалей, каб да чытання твораў знакамітага паэта далучыць як мага больш вучняў мікрараёна.

Павел КУЗЬМІЧ

Кнігі ў падарунак бібліятэцы

Лірыкі і музыкі чароўнае зліццё

Пад такой назвай прайшоў вечар раманса і рамансавай паэзіі ў Мінскай гарадскай тэатры паэзіі, які працуе пры Цэнтральнай бібліятэцы імя Янкі Купалы. Аўтарам сцэнарыя, рэжысёрам і вядучай выступіла мастацкі кіраўнік Тэатра паэзіі, артыстка эстрады, тэатра і кіно Вольга Багушыньска.

Падчас імпрэзы прагучалі раманы на вершы класікаў рускай і замежнай літаратуры і сучасных беларускіх паэтаў. Уласныя творы рамансавага плана прагучалі Навум Гальпяровіч, Вялікі Драбышэўская, Андрэй Душакін, Таццяна Жылінская, Міхася Пазнякоў. Эсэ пра тое, як раманы натхнілі жыхароў і абаронцаў блакаднага Ленінграда ў гады Вялікай Айчыннай вайны, агучыла Людміла Маркоўская. З вершамі рускіх і беларускіх класікаў, а таксама нашых сучасных паэтаў пазнаёмілі Вольга Багушыньска, Святлана Андріянава, Святлана Яфрэмава, Ганна Крассоўская. Бурнымі апладзісмантамі шматлікія слухачы віталі выканаўцу цыганскіх раманаў Аляксандра Іялецкага. Класічныя рускія раманы прагучалі ў выкананні Валянціны Драбышэўскай, Таццяны Жылінскай, Ірыны Касцянавай.

А заключнай кропкай вечарыны стала выступленне спевачка з Эквадора Дарвіна Вальдзісэвы: слухачы пачулі дзве папулярныя песні «Настальгія» і «Наталі» з рэпертуару Хулія Іглісіяса.

Міхася БЫХАВЕЦ
Фота Васіля КУЛІКОВА

Міхаіл ПАУЛАЎ

конкурсы

Рэха эпох

Падведзены вынікі галоўнага літаратурнага конкурсу Расіі — Нацыянальнай літаратурнай прэміі «Большая книга».

На конкурс былі прадстаўлены творы 322 аўтараў. 51 твор быў уключаны ў доўгі спіс, які пасля актыўнай работы экспертнага савета скараціўся да 15 прэзідэнтаў на перамогу. Вызначалі найлепшых літаратурная акадэмія, у склад якой увайшлі 104 чалавекі — прафесійныя літаратары, дзеячы навукі, культуры і адукацыі, грамадскія і дзяржаўныя дзеячы, журналісты, прадпрыемальнікі. Сярод іх — першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алена Стэльмах.

— Вялікая ўдача — пазнаёміцца з найноўшай сучаснай рускай літаратурай, — дзеліцца ўражаннямі Алена Анатолюеўна. — Разнапланавыя творы, створаныя майстрамі слова, знаёмілі з рознымі эпохамі, насычанымі падзеямі, асобамі з іх няпростымі лёсамі. Гэта, напрыклад, раманы «Шолаху. Незаконны» Захара Прылепіна і «Отма. Выратаванне Раманавых» Аляксея Калмагорова. На другім месцы літаратурнага Алімпіа — Юрыі Буйда, якому належыць аўтарства рамана «Дармовы». Трэцім стаў Аляксей Сальнікаў, аўтар рамана «Акультрэггер».

Марыя ЛПЕНЬ

не абмініце

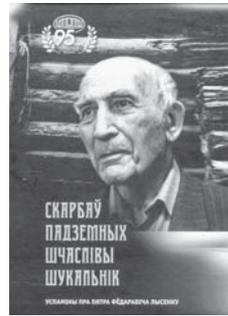
Шчаслівы шукальнік

Сёлета ў выдавецтве «Беларуская навука» выйшла займальная кніжка «Скарбаў падземных шчаслівы шукальнік». Выданне прысвечана лаўрэату Дзяржаўнай прэміі Беларусі, доктару гістарычных навук, прафесару Пятру Фёдаравічу Лясенку (1931—2020), які ўнёс вялікі ўклад у развіццё айчынай археалогіі.

Археалагічнае даследаванне на месцы гарадзішча старажытнага Бярэся і стварэнне тут знакамітага музея паставілі яго імя побач з імёнамі самых знакамітых гісторыкаў. Яго, глыбокага даследчыка гісторыі Тураўскай зямлі, адзначылі званнем Ганаровага грамадзяніна гарадоў Пінска і Турава, а манаграфію навукоўца, якая датычацца вывучэння мінулага, увайшла ў залаты фонд айчынай гістарыяграфіі.

Укладанне і праводна да кнігі — Сцяпана Лаўшука. Змест зборніка складаюць успаміны 25 чалавек (калеж, вучняў і родных прафесара). Наклад — 152 асобнікі. Рэцэнзентамі з'яўляюцца кандыдаты гістарычных навук дацэнты В. Даніловіч, А. Мядведзеў, А. Доўнар... У кнізе надрукаваны цікавыя нататкі В. Голубева, Я. Пясецкага, І. Салівон, А. А. Кавалені ды іншых.

Кніга разлічана на навуковую грамадскасць, гісторыкаў, археолагаў, супрацоўнікаў музеяў, краязнаўцаў і ўсіх аматараў гісторыі Беларусі.

Аляксей ШАЛАХОУСКИ

Кола лёсу...

Нядаўна ў сталічнай бібліятэцы № 3 імя У. Маякоўскага адбылася сустрэча з Навумам Гальпяровічам у літаратурна-музычнай праграме «Кола лёсу...».

Паэт распавёў пра свой жыццёвы шлях, шмат увагі надаў роднаму Полацку. Расказаў аўтар і пра свае новыя кнігі — паэтычны зборнік «Ветразь лёсу» і кнігу прозы «Горад».

На сустрэчу завіталі паэтэсы Аліна Легастаева, Вольга Шпакевіч, Надзея Буранава, рэжысёр Мінскага гарадскога тэатра паэзіі Святлана Яфрэмава, выканаўца рамансаў Ірына Калугіна. Выступілі таксама ўдзельнікі літаратурнага аб'яднання «Слова», якое працуе пры бібліятэцы. Правяла праграму, а дакладней, дэбютавала ў ролі вядучай літаратурных імпрэз, студэнтка факультэта эстэтычнай адукацыі БДПУ імя М. Танка Міланія Шчэцка.

За радасць сустрэчы трэба дзякаваць арганізатару мерапрыемства, члену Мінскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Таццяне Каленік. Дарэчы, яе аўтарская лялька «Анёл Навум» упрыгожыла вечарыну і стала незабытым падарункам для госяц.

Таццяна ПЛАШЧЫНСКАЯ

праекты

Паэзія побач

Штогадовы сумесны праект Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі (Баранавіцкай цэнтральнай бібліятэкі імя В. Таўлая) і літаратурна-музычнай гасціўні «Крыніца» (кіраўнік Раіса Раманчук) «Корнеўскія чытанні» быў арганізаваны на базе гарадской бібліятэкі. Праект адметны зваротам да творчасці мясцовых паэтаў.

Гэтым разам гутарка ішла пра таленавітых паэтаў Алясея Корнева і Анатоля Станкевіча, а таксама пра творчасць і жыццёвы шлях менш вядомай паэтэсы Марыі Сачыловіч. На чытанні былі запрошаны родныя літаратары, а таксама знаёмыя, якім ёсць што раскажаць пра аўтараў.

Актыўны ўдзел у мерапрыемстве прынялі школьнікі. Напрыклад, вучні Жарабковіцкай школы паказалі пастаноўку пра свайго земляка Анатоля Станкевіча. А вучні з Дараўскай школы прачыталі вершы Марыі Сачыловіч і нагадалі, што ў будучым годзе — юбілей іх земляка Юрыя Мацешкі.

Дарэчы, у дзень нараджэння Алясея Корнева адбылося яшчэ адно мерапрыемства ў бібліятэцы ў Новай Мышы Баранавіцкага раёна. Тут прэзентавалі 5-ы калектыўны альманах «С. Т. Р. О. К. І». У ім друкуюцца вершы мясцовых аўтараў.

Ларыса ГЛЕБ

імпрэзы

У гонар вучонага

У Гомельскай цэнтральнай гарадской бібліятэцы імя А. І. Герцона адбыўся сход навукова і творчай грамадскасці, прысвечаны 80-годдзю вучонага, дзяржаўнага і грамадскага дзеяча, педагога і публіцыста, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі Юрыя Плескачэўскага.

Аўтара 26 навуковых кніг, больш за 400 артыкулаў, уладальніка 111 аўтарскіх пасведчанняў на вынаходніцтвы і патэнтаў павіншавалі са слаўнай датай прадстаўнікі ўлады, вучоныя ды літаратары. Памятны медаль «Кірыла Тураўскі. Асветнік. За ўклад у літаратуру» ўручыў Юрыю Міхайлавічу старшыня абласнога аддзялення СПБ Уладзімір Гаўрыловіч. Шмат цёплых слоў у адрас юбіляра гучала і ад членаў Савета Гомельскай пісьменніцкай арганізацыі Міхася Болсуна і Тамары Кручэнкі, празаіка Мікалая Дзямчыхіна і іншых творцаў.

Мікалай УЛАДЗІМІРАЎ

пасляслоўе

Творцы і чытачы

На працягу года ў Столінскай цэнтральнай краёвай бібліятэцы было праведзена мноства цікавых мерапрыемстваў. Літаратурны інтэрнэт-праект «Паэтычная лаўка» — адзін з іх. Пачынаючы з вясны кожны месяц па адным у бібліятэку запрашаліся творцы. Гасцямі за гэты час сталі Васіль Казачок, Галіна Вабарыка, Ларыса Вырко, Ніна Цімановіч, Віктар Вабішчэвіч, Марыя Міцкевіч, Святлана Кананчук, Тамара Павядайка, Таццяна Жук, Віталь Адамаў.

Вынікам праекта стала правядзенне свята «Паэзіі чароўнае святло». Супрацоўнікі бібліятэкі сабралі невялікія стагатычныя звесткі аб літаратурным інтэрнэт-праекце: колькі сярод удзельнікаў настаўнікаў, членаў СП Беларусі, колькасць праглядаў і лайкаў у трох сацыяльных сетках.

Літаратурны інтэрнэт-праект будзе працягвацца.
Галіна МАЧУЛЬСКАЯ

«ЛіМ»-люстэрка

Нацыянальны мастацкі музей Беларусі прэзентаваў некалькі работ для Міжнароднага выставачнага праекта «Іван Шышкін», які працуе ў Галоўных анфіладах Прыморскай дзяржаўнай карцічнай галерэі. Экспанаты прыбылі ва Уладзівасток таксама з Санкт-Пецярбурга, Серпухава, Ніжняга Ноўгарада, Казані, Елабугі, Самары, Екацярынбурга і Хабараўска. Як гаворыцца на сайце галерэі, у экспазіцыю ўвайшоў больш за сто пяцьдзесят твораў жывапісу, арыгінальнай і друкаванай графікі майстра. Выстаўка таксама дапоўнена мемарыяльнымі прадметамі з Елабужскага дома-музея Івана Шышкіна (Рэспубліка Татарстан) і арыгінальнымі дакументамі з Навуковага архіва Расійскай акадэміі мастацтваў (Санкт-Пецярбург).

Прызьеру Рэспубліканскага фестывалю-конкурсу моды і фота «Млын моды» ў рамках правядзення Міжнародных творчых майстэрняў наведлі кафедру дызайну аддзялення Расійскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. М. Касыгіна. Маладыя дызайнеры з Беларусі і Расіі прадставілі свае калекцыі і абмяняліся стылістычнымі рашэннямі, прадэманстравалі ўзоры на манекенах і ў дэфіле. Таксама ім правялі экскурсію па выставачных залах, аўдыторыях і майстэрнях, прадэманстравалі вынікі праектаў новага навуцальнага года бакалаўрыята і магістратуры, перадае БелТА. «Імправізаванае шоу паказала, што маладыя дызайнеры абедзвюх краін не толькі чэрпаюць натхненне ў гісторыі сваіх рэгіянальных і лакальных культур, але і ўздываюць важныя пытанні сучаснасці, звязаныя з ідэнтычнасцю, экалогіяй, асэнсаваннем паняццяў сілы і слабасці, мінулага і будучыні», — адзначыў загадчык кафедры дызайну аддзялення расійскага ўніверсітэта Сяргей Сысоеў.

Кніжна-люстрацыйная выстаўка, прысвечаная 95-годдзю Чынгіза Айтматава, адкрылася ў выканаўчым камітэце СНД. Яна арганізавана інфармацыйна-аналітычным дэпартаментам Выканаўчага камітэта СНД пры садзейнічання Пасольства Кыргызстана ў Беларусі і Прэзідэнцкай бібліятэкі. Акрамя таго, у фае Выканкома СНД арганізаваны фотакспазіцыі і мультымедыяныя прэзентацыі. Фотакспазіцыя ўключае важныя дакументы, падпісаныя Чынгізам Айтматавым падчас дыпламатычных місій.

Днямі адбылася афіцыйная сустрэча міністра культуры Беларусі Анатоля Маркевіча і Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Рэспублікі Казахстан у Рэспубліцы Беларусь Ерлана Байжанова. Як паведамляецца на сайце беларускага ведамства, казахстанска-беларускае супрацоўніцтва ў культуры-гуманітарнай сферы актыўна развіваецца, аднак існуе неабходнасць стварэння яшчэ больш дзейснага механізму ўзаемадзеяння дзвюх краін, таму культурны дыялог разглядаецца як найважнейшы яго складнік. Канкрэтныя планы пагадненняў аб супрацоўніцтве, шматгадовыя планы сумеснай дзейнасці — толькі некаторыя з пытанняў, якія разглядаліся падчас сустрэчы.

Спектакль «Ідзі» Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага атрымаў Гран-пры ў намінацыі «Найлепшы спектакль тэатра драмы» на XXI Міжнародным тэатральным форуме «Залаты Віцязь». На мінулым тыдні на Вялікай сцэне тэатра ўзнагароду калектыву ўручыў прэзідэнт Міжнароднага форуму мастацтваў народны артыст Расіі Мікалай Бурляеў. Рэжысёр пастаноўкі, што атрымала высокую ацэнку ў Беларусі і за мяжой, — Стэва Жыгон і Івана Жыгон (Сербія). За сцэнаграфію адказвалі Барыс Максімавіч (Сербія) і Ала Сарокіна (Беларусь).

Названы імёны пераможцаў XX Міжнароднага дзіцячага конкурсу «Музыка надзеі». 64 удзельнікі з Беларусі і Расіі на працягу пяці дзён змагаліся за прызавыя месцы ў сваіх узроставых катэгорыях. Цырымонія закрыцця форуму і канцэрт лаўрэатаў адбыліся на сцэне Гомельскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў імя Н. Ф. Сакалоўскага. Гран-пры конкурсу «Музыка надзеі» атрымала мінчанка Соф'я Шкулупа. У ліку пераможцаў — Іван Кавалёў (скрыпка, старшая ўзроставая група), Эмілія Кімпель (скрыпка, сярэдняя ўзроставая катэгорыя), Мірон Булахуў (скрыпка, малодшая ўзроставая група), Сафія Волава (віяланчэль, старшая ўзроставая група), Міхаіл Башарымаў (віяланчэль, малодшая ўзроставая група), Іван Іванюў (віяланчэль, сярэдняя ўзроставая група).

На стрымінгавы вайшаў фільм «Дэвід Холмс: Хлопчык, які выжыў». Гэта дакументальная стужка пра трагічны лёс каскадзёра Дэвіда Холмса, які быў дублёрам Дэніэла Рэдкліфа ў «Лары Потэр». На здымках «Дароў смерці» ён атрымаў сур'ёзную траўму, з-за якой застаўся паралізаваным. Паўтарагадзінны дакументальны фільм, рэжысёрам якога выступіў Дэн Хартлі, апісвае ўсё жыццё Дэвіда Холмса. Між тым Дэніэл Рэдкліф зняўся ў кінастужцы і выступіў адным з выканаўчых прадзюсараў. Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

На книжных

Наталля АКСЁНЕНКА:

«Абавязкова падтрымліваць тых, хто чытае, натхняць любоўю да кнігі, да літаратуры...»

Здаецца, у свеце няма такога чалавека, які б быў абякава-вы да неверагодна паху новых кніг. Многія перакананы: абуджае такую рэакцыю не столькі друкарская «хімія» водараў, колькі прадчуванне эмоцыі, што абяцаюць падарыць нядаўна аддрукаваныя аркушы. Пах новых кніг — гэта пра чаканне шчасця і задавальнення, пра новыя веды, адкрыццё чагосьці здабытага сваім розумам і сэрцам. Так, ёсць людзі, якім пашчасціла кожны дзень знаходзіцца, працаваць у такой атмасферы. Гэта супрацоўнікі кнігарняў. У іх асяродзі лічыцца, што работа з кнігай асаблівым чынам фарміруе, мяняе да лепшага і шмат у чым вызначае чалавека. Аб людзях, якія кожны дзень дапамагаюць нам знайсці патрэбную кнігу, аб правадніках у свет літаратуры, друкаванага слова размаўляем з дырэктарам рэгіянальнага філіяла «Гомелькніга» Наталляй Аксёненка.

Дырэктар рэгіянальнага філіяла «Гомелькніга» Наталля Аксёненка.

— Наталля Аляксандраўна, калі ласка, пазнаёмце нас са сваёй камандай.

— Рэгіянальны філіял «Гомелькніга» — гэта амаль шэсцьдзесят чалавек. Менавіта столькі ўсяго супрацоўнікаў на прадпрыемствах нашай сеткі рознічнага гандлю. Ахопліваем не толькі абласны цэнтр, але і раёны. Усяго ў рэгіёне 12 крам. Восем з іх размешчаны ў Гомелі і адпаведна чагыры — у раёнах. Калі казаць пра райцэнтры, то гэта магазіны ў Мазыры, Светлагорску, Калінкавічах і Рагачове. Усе атрымліваюць новы тавар штодзень. Наша сетка рознічнага гандлю прапануе шырокі спектр тавараў: ад багагага асартыменту кніг да рознай сувенірай прадукцыі, спадарожных тавараў. Абавязкова звяртаем увагу на наяўнасць дзяржаўнай сімволікі. Імкнёмся забяспечыць вялікі выбар у тым ліку канцылярыі, дацак, развіццёвых гульняў. Камплектуюцца ўсе крамы напярэма ААТ «Белкніга», працуюць таксама і з пастаўшчыкамі, з якімі ў нас ужо гадамі выпрацавана супрацоўніцтва. Гэта вельмі важна, бо галоўная наша задача — прапаноўваць пакупнікам толькі якасную і бяспечную прадукцыю.

— Дазвольце адразу гарачае навагодняе пытанне... Нельга не заўважыць, як кнігарні Гомельшчыны паглыбляюцца ў атмасферу надыходзячых калядных свят. Як гэты сезон уплывае на вашу працу?

— У кніжным гандлі, вядома, таксама ёсць сваё сезоннасць. Традыцыйна вылучаецца час падатку навуцальнага года, са жніўня да верасня ўключаючы, калі ідзе патак пакупнікоў вучэбна-метадычнай літаратуры. Ва ўсе любімыя «народныя» святы на зіраем пакупніцкі аживатаж. І гэта падарункі не толькі да Новага года, але і 8 сакавіка, 23 лютага. Рост пакупак кніг адзначаецца і ў канцы навуцальнага года: прасочваецца традыцыйна дарыць кнігі з нагоды заканчэння школы. Калі казаць пра калядны кніжны попыт, то вялікай папулярнасцю карыстаецца мастацкая літаратура для дзяцей і падарункавыя выданні для дарослых. Наогул, як паказвае практыка, для многіх кніг так і застаецца найлепшым падарункам. Хочацца нагадаць, што ў гэтыя святочныя дні сваіх родных, блізкіх, дарагіх сэрцу людзей можна павіншаваць кнігай разам з намі. Рэгіянальны філіял «Гомелькніга», як і нашы калегі

ў абласных краінах і ААТ «Белкніга», прапаноўваюць дастаўку кніг поштай у любы пункт Беларусі. Скарыстацца такой паслугай, дарэчы, можна не толькі ў Новы год. Пагадзіцеся, перадаць такі сюрпрыз «пад ёлку» вельмі прыемна.

— Як у цэлым кнігарням у рэгіёне ўдаецца развіваць інтэрнэт-фармат паслуг? Ці атрымліваецца спраўляцца з канкурэнтамі?

— Так, мы таксама, як і наша галаўное прадпрыемства «Белкніга», далучаемся да паслугі інтэрнэт-крамы. Развіваецца даведная служба алайн: заказ і праверка наяўнасці кніг у крамах. Як вядома, у плане інтэрнэт-гандлю ў нас ёсць пэўна канкурэнцыя з маркет-плейсамі, якія, па сутнасці, выступаюць пунктамі выдачы кніг, спадарожных тавараў. Дарэчы, канкурэнцыя пэўна ёсць не толькі ў сферы інтэрнэт-гандлю. Прыватныя прадпрыемствы ў сезон рэалізуююць навуцальна-метадычную літаратуру. Мы сёння таксама робім акцэнт на розныя формы дастаўкі і рэалізацыі тавараў. Напрыклад, да навуцальнага года класныя кіраўнікі практыкуюць заказ навуцальна-метадычнай літаратуры ў нашых кнігарнях. Дастаўка для іх бясплатная ў магазін сеткі. З-за таго, што замаўляецца вялікі аб'ём, даецца зніжка.

— Наталля Аляксандраўна, пагадзіцеся, кнігарні — фактычна брэнд населенага пункта, месца, на якім у пэўнай ступені ўспрымаецца, ацэньваецца горад яго гасцямі.

— Сапраўды, сярод прадпрыемстваў сеткі «Гомелькніга» ёсць кнігарні, якія дзесяцігоддзямі працуюць, сустракаюць пакупнікоў па адным і тым жа адрасе. Сапраўдны брэнд Гомеля — «Кніжны сусвет» на праспекце Леніна — крама з большай як паўвекавай гісторыяй на адным месцы. Мы можам казаць і пра пэўную народную гарадскую памяць... Гараджане з пакалення ў пакалення прыходзяць па пакупкі ў адны і тыя ж кніжныя крамы, вітаюцца, пазнаюць

работнікаў на вуліцах. Сярод нашых супрацоўнікаў ёсць тыя, хто з дзяцінства сам прыходзіў па кнігу ў кнігарню побач з домам, вырастаў атрымаў адукацыю, прыйшоў працаваць у тую ж краму і ўсё жыццё звязаў з ёй.

Між тым, калі казаць пра Гомель, то яго гарадская інфраструктура так ці інакш уплывае і задае пэўную спецыялізацыю нашым крамам. Напрыклад, «Кнігарня № 19» па Савецкай знаходзіцца паміж карпусамі Гомельскага дзяржуніверсітэта імя Францыска Скарыны. Яна прапаноўвае больш шырокі асартымент літаратуры для студэнтаў, вялікі выбар канцылярыі. «Кнігарня № 3», крама «Букініст» размешчаны на вуліцы Свейскай, непадалёк ад цэнтральнай плошчы. Таму тут у тым ліку робяць акцэнт на асартымент сувенірай прадукцыі для турыстаў. Пры гэтым побач знаходзіцца Гомельскі дзяржаўны політэхнічны каледж і Гомельскі дзяржмедуніверсітэт. Таму яны забяспечваюць шырокі асартымент літаратуры тэхнічнага плана, медыцынскай накіраванасці. Таксама побач будынак упраўлення ўнутраных спраў Гомельскага аблвыканкама, таму ў гэтых кнігарнях ёсць і попыт і на юрыдычную літаратуру. Вялікай папулярнасцю як у гасцей горада, так і гараджан карыстаецца і той жа «Кніжны сусвет» на праспекце Леніна. «Кнігарня № 1» па вуліцы Тальмана — у народнай памяці былы магазін «Плакат». Многія людзі па звычцы прывязджаюць туды менавіта набыць плакатную прадукцыю, календары, карты.

У гандлёвай зале гомельскай «Кнігарні № 3».

— Калі ў цэлым казаць, хто пакупнік варты кнігарняў?

— Часцей за ўсё гэта чалавек, які не змяняе сваім традыцыям, традыцыям сваёй сям'і. Многія падтрымліваюць менавіта свае крамы, побач з якімі жывуць. Напрыклад, сярод нашых гандлёвых

аб'ектаў ёсць і размешчаныя не ў цэнтры горада, а ў спальных раёнах — «Кнігарня № 2» па вуліцы Ільіча ў Навабелцы, «Кнігарня № 23» па праспекце Кастрычніка, «Кнігарня № 7» у мікрараёне Касцюкоўка. Усе яны «трымаюць» сваіх пакупнікоў. Калі іх пастаянныя кліенты прыходзяць і чагосьці няма ў наяўнасці (такое бывае вельмі рэдка), то ўсё вельмі хутка заказваецца. Такім чынам, увогуле пастаянны попыт пакупнікі дапамагае рыхтаваць асартымент крамы. Побач з той жа «Кнігарняй № 23» на праспекце Кастрычніка — тры ўніверсітэты, некалькі каледжаў, студэнцкіх інтэрнатаў. Таму гэты гандлёвы пункт імяцэцца заўсёды трымаць адпаведны асартымент для студэнцкага асяроддзя. Такім жа чынам добра ведаюць свайго пакупнікі і арыентуюцца на яго запыт і крамы ў раёнах Гомельшчыны. Магазін «Кнігі» ў Калінкавічах — самы малады гандлёвы аб'ект нашай сеткі, адкрыўся вясной 2020 года. Напрацоўваюцца асобныя, і мы спадзяёмся, што гандаль тут будзе развівацца яшчэ больш дынамічна. Крама «Першацвет» у Рагачове была адкрыта ў 2016 годзе. Дарэчы, на прыкладзе гэтай кнігарні вартга адзначыць, якім чынам могуць суседнічаць кніжны і бібліятэка. Знаходзіцца яны ў адным будынку, але наш «Першацвет» карыстаецца вялікім попытам у рагачоўцаў і жыхароў раёна. У Мазыры крама «Светач» — адна з самых буйных, яе плошча больш за 200 «квадратаў». У раёне «Светач» з моманту стварэння сеткі рэгіянальнага філіяла «Гомелькніга». Многія адзначаюць, што вабці па пакупкі ў «Светач» у тым ліку месцазнаходжанне — у самым сэрцы горада на беразе Прыпяці.

— Наталля Аляксандраўна, як кнігарні ўдзельнічаць у фарміраванні літаратурнага жыцця рэгіёна?

— Перш-наперш гэта вопыт узаемадзеяння крам з пісьменнікамі Гомельшчыны. Практыка такая выпрацавана. Аўтары перад выходам накладу іх новай кнігі, як правіла, звяртаюцца наўпрост да мяне ці ў крамы. Дарэчы, калі такім чынам пабудавана ўзаемадзеянне з намі, кнігі аўтараў Гомельшчыны рэалізуююцца не толькі ў магазінах нашага рэгіёна, але і ў сетцы ўсіх абласцей краіны. Вартга адзначыць, што мы увогуле актыўна супрацоўнічалі з Гомельскім абласным аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Беларусі. Да пандэміі быў вельмі папулярны такі фармат работы, як правядзенне сустрэч пісьменнікаў Гомельшчыны з чытачамі. У асноўным гэта праходзіла на пляцоўцы нашай цэнтральнай крамы на праспекце Леніна, дзе плошча дазваляе. Потым быў, вядома, спад актыўнасці з-за пандэміі. Запрашаем, карыстаючыся магчымасцю, аўтараў не толькі Гомельшчыны, але і з розных куткоў краіны прывязджаць і праводзіць прэзентацыі сваіх кніг. Тым больш што ў жыхароў нашага рэгіёна ёсць цікавасць да такіх сустрэч з пісьменнікамі.

— Вядома, што ААТ «Белкніга» вядзе рэйтынг папулярнасці кніг сярод чытачоў. На вашу думку, ці можа кнігарня прывіваць любоўю да чытання?

— Усе нашы супрацоўнікі адзначаюць, што ўсё больш і больш расце цікавасць і любоўю да друкаванай кнігі. Адны з самых папулярных — творы класікаў беларускай, рускай, замежнай літаратуры. Сярод беларускіх аўтараў на працягу года самыя папулярныя Уладзімір Караткевіч, Іван Шамякін, Іван Мележ, Янка Маўр. У нашых крамах імкнёмся прадстаўляць

Феі кнігарняў Гомельшчыны і іх любімыя пакупнікі

Чытаюць сем'ямі, праводзяць літаратурныя «планёркі» і вучаць замежную мову праз жывую гутарку...

«Кнігарня № 19» Гомеля

Цяжка нават уявіць колькі выпускаў студэнтаў прайшло праз кніжную залу гэтай крамы. Адносна невялікае, кампактнае памяшканне размясцілася побач са студэнцкай бібліятэкай, паміж корпусамі Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Францыска Скарыны.

— Так, асноўныя нашы пакупнікі — гэта студэнты, — расказвае старшы прадавец «Кнігарні № 19» Алена Афанасьева. — І варты адзначыць, што працуем, так бы мовіць, на міжнародным узроўні. Бо прыходзяць да нас не толькі студэнты-беларусы, але і вельмі шмат замежных гасцей. Сярод нашых пакупнікоў — студэнты з Кітая і Таджыкістана. Таму мы, натуральна, спецыялізуемся на вучэбнай літаратуры на некалькіх мовах. Замежныя студэнты купляюць не толькі кнігі на рускай мове, але і ў перакладзе на беларускую, англійскую, кітайскую. У рабоце з такімі пакупнікамі ёсць свае асаблівасці. Ужо ўсе мы разам, дзякуючы ім, вучым, разумеем, можам адказаць і на англійскай мове. Акрамя таго, замежныя студэнты просяць карыстацца і тэлефонным перакладчыкамі. Студэнты з Таджыкістана, якія пакуль дрэнна разумеюць рускую мову, як правіла, прыходзяць з куратарам ці са студэнтамі-суайчыннікамі старшых курсаў. Бывалі і смешныя выпадкі з асаблівасцямі перакладу: прасілі прадаць «кішню». Як высветлілася, гэта вокладка для заліковай кніжкі, — згадвае Алена Афанасьева. — Найбліжэйшы ад нас — філалагічны факультэт. Яго студэнты таксама адны з пастаянных пакупнікоў кнігарні.

Ведаць ад «А» да «Я» асартымент «Кніжнага сусвету» — сапраўды адказная задача.

— Тое, што мы працуем у цэнтральнай гомельскай кнігарні, накладвае свой адбітак, — дзеліцца Любоў Мікалаеўна. — Гэта патрабуе і аператыўнай, грунтоўнай работы па абнаўленні тавара, каб задаволіць наш вельмі шырокі пакупніцкі попыт: ад прафесараў, выкладчыкаў універсітэтаў да дзіцячых школьнікаў. У сувязі з тым, што гандлёвая зала нашай кнігарні значная па памерах, імкнёмся максімальна выкарыстоўваць плошчу, каб прадставіць усе раздзелы кніжнай прадукцыі. У нас кожны прадавец замацаваны за сваім аддзелам, і ён ужо дасканала, ад «А» да «Я» павінен ведаць асартымент свайго ўчастка, яму і самому лягчэй арыентавацца тады ў кнігах. Калі паступаюць навінкі, вывучаем змест, а пасля збіраемся падчас абедзеннага перапынку і праводзім так званы літаратурныя «планёркі», каб быць гатовымі і прапаноўваць навінкі пакупнікам. Ведаецца, калі чалавек ужо ўсюды пабываў і знайшоў тое, што шукаў, толькі ў нас, ён настолькі ўдзячны. І гэта вельмі кранае.

Кнігарня № 15 «Крыніца» Светлагорска

З моманту пабудовы мікрараёна ў самым цэнтры Светлагорска працуе кнігарня № 15 «Крыніца». Размяшчаецца крама на цэнтральнай плошчы, непадалёку ад райвыканкама. Адметны гэты гандлёвы аб'ект тым, што мясцовыя працаўнікі з энтузіязмам папулярныя кнігу не толькі ўжываюць сярод сваіх пакупнікоў, але і сярод падлісчыкаў сацыяльных сетак.

— Так, вядзем сайт і свой профіль у Instagram: выкладваем інфармацыю пра навінкі, расказваем пра розныя цікавыя выданні. Па нашых назіраннях, так моладзь больш цікавіцца работай кнігарні, многія гавораць: «Увучылі анлайн і захацелі пазнаёміцца ўжываючы», — расказвае загадчык кнігарні № 15 «Крыніца» Светлагорска Алена Бярдовіч.

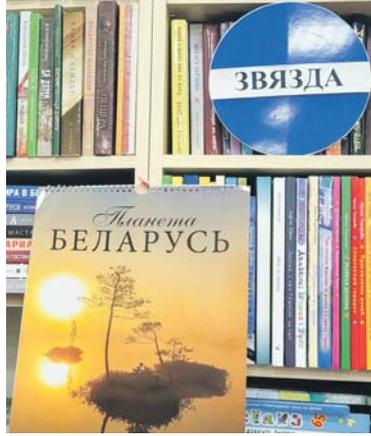
За работай загадчык светлагорскай кнігарні «Крыніца» Алена Бярдовіч.

У краме творча падышлі і да размеркавання асартыменту дзюво залы. Адно п'юнацыю займаюць секцыі кніг: метадычных, мастацкіх, выданняў беларускіх выдавецтваў. Другую залу цалкам аддалі пад дзіцячую цацку і літаратуру для дзяцей. Падзялілі ўсё гэта яшчэ і па ўзростах: ад тавараў і кніг для немаўлят да падлеткаў. Такі ход, кажучы, паўплываў і на актыўны продаж дзіцячых кніг і тавараў. Пры гэтым у першай зале крамы з'явілася магчымасць больш свабодна прадставіць вучэбна-метадычную літаратуру, якая займае шмат месца, раскласці яе па класах для зручнасці пакупнікоў. Перад пачаткам навучальнага года, калі ідзе актыўны сезон продажу вучэбна-метадычнай літаратуры, кнігарня аналізуе вопыт мінулых гадоў, колькі ўсяго неабходна заказаць. Бо працуюць з установамі адукацыі не толькі горада, але і раёна.

— Што тычыцца мастацкай літаратуры, то са свайго вопыту магу канстатаваць: нашы людзі любяць чытаць. Моладзь любіць не толькі фантастыку, але і класіку — савецкую, беларускіх аўтараў, замежную. Сярод нашых пастаянных пакупнікоў — сем'і, у якіх усе любяць чытаць, што вельмі радуе, — падзялялася Алена Бярдовіч.

Наталія КАПРЫЛЕНКА, фота аўтара

Праект створаны пры фінансавай падтрымцы ў адпаведнасці з Указам Прэзідэнта № 131 ад 31 сакавіка 2022 года.

шырокі асартымент кніг беларускіх аўтараў. Арыентуемся на літаратуру беларускіх выдавецтваў, у тым ліку шырока прадстаўлены і Выдавецкі дом «Звязда». Усё, што выходзіць з друку, можна знайсці ў нас. Ад сябе асабіста магу дадаць, як уразіў, парадаваў, натхніў інтарэс да кніг, літаратуры, які мы бачылі летась падчас правядзення Дня пісьменства ў Добрушы. Для ўсіх людзей, хто працуе з кнігай, гэта надзвычайная важная падзея. Калі мы рыхтавалі свой павільён да Дня пісьменства, то таксама зрабілі ўхіль на дзяржаўныя выдавецтвы, кнігі беларускіх аўтараў, як класікаў, так і сучасных. Вялікім попытам усё гэта карысталася ў гасцей з Расійскай Федэрацыі. Магу дакладна сказаць, што мы заўжды абавязкова будзем працягваць падтрымліваць чалавека, які чытае, папулярнызаваць любоў да кнігі, да літаратуры.

— Супрацоўнік сферы продажу кніг павінен быць вельмі добра падрыхтаваны, разбірацца ў літаратуры, аўтарах. Як падтрымліваць узровень?

— За кошт самаразвіцця, шчырай цікавасці да сваёй работы, да таго, з чым ты працуеш. Нашы супрацоўнікі, магу дакладна сказаць, шчыра любяць кнігу. Таму ім хочацца разбірацца, чытаць, дапамагаць з выбарам літаратуры. Вядома, кніжная прадукцыя — спецыфічны тавар, які патрабуе і адпаведнага ўмення яго прадаваць, прапаноўваць. Супрацоўнікі вывучаюць абавязкова і анатацыі да кніг, цікавяцца навінкамі.

— Наталія Аляксандраўна, з вашага асабістага досведу, што дае чалавек праца ў кніжным гандлі?

— Вельмі заўважна, якая работа з кнігамі ў цэлым развівае агульную культуру чалавека. Супрацоўнікі кнігарняў — гэта крышачку і настаўнікі, літаратурныя крытыкі, але яшчэ і псіхологі, педагогі ў нечым. Пераканана, што з-за таго, што праз работніка кнігарні прыходзіць неверагодная колькасць кніг, ён вучыцца лепш разумець іншых людзей, знаходзіць агульную мову з рознымі пакаленнямі. Заўважна, якая праца з кнігамі, чытанне развіваюць культуру маўлення. Нашы супрацоўнікі, мне падаецца, праз кнігу вучацца і ўмеюць выказаць свае думкі. Многія мае калегі адзначаюць, што работа ў кнігарні — гэта і захаванне пэўнага стылю, культуры. Самае гаўднае, каб чалавеку было цікава працаваць у гэтай сферы. Я прыйшла пасля ўніверсітэта на сваё першае месца працы ў 1999 годзе ў гомельскую «Кнігарню № 23» па праспекце Кастрычніка. Працавала прадаўцом, пасля там жа вырасла да загадчыцы, і на гэтай пасадзе прапрацавала дзесяць гадоў. У паслужным спісе работа таварнаразнаўцам «Гомельскімі» і цяпер у якасці кіраўнікі. Ганарую старажыламі нашай каманды. У калектывах ёсць супрацоўніцы, якія прапрацавалі больш за сорак гадоў. Я памятаю сябе, калі толькі пачынала, і радуюся за нашу моладзь, што ім ёсць у каго вучыцца, пераймаць веды, досвед, той самы стыль і культуру работы.

Наталія КАПРЫЛЕНКА, фота аўтара

Данамогуць знайсці патрэбную кнігу прадаўцы гомельскай «Кнігарні № 19».

Па словах супрацоўніцы кнігарні, стабільны паток пакупнікоў-студэнтаў у іх краме ў асноўным у будні, на выхадных спадае, таму што многія іншагароднія з'язджаюць дадому. Затое ў нядзелю, калі больш свабодна, у «Кнігарню № 19» любяць прыходзіць бабулі і дзядулі, якія выбіраюць кнігі для ўнукаў.

— Некаторыя пакідаюць свой нумар тэлефона, калі нейкая навінка, якую чалавек чакае, прыходзіць, мы звязваемся. Наогул, просім нашых пакупнікоў не баяцца, не саромецца, а раіцца з супрацоўнікамі падчас пошуку і выбару кніг. Бо такі шырокі асартымент, што нават сярод расфасаваных па раздзелах выданняў вы можаце самі не знайсці патрэбнай вам кнігі. Наагульна ў краме вучэбнай літаратуры многія правяраюць і звязваюцца загады па тэлефоне.

— Стараемся падтрымліваць шырокі асартымент дзіцячай літаратуры. Усе ведаюць, на якія стэлажы звяртаць увагу, дзе адпаведная секцыя. Мы, дарэчы, як людзі, якія працуюць з кнігай, ганарымся, наколькі цудоўныя выданні нашых беларускіх дзіцячых аўтараў выходзяць з друку. Карыстаюцца папулярнасцю кнігі для дзяцей на беларускай і рускай мовах, — дадае Алена Афанасьева.

«Кніжны сусвет»

Кнігарня плошчай амаль 300 квадратных метраў на цэнтральным гомельскім праспекце імя Леніна першых сваіх пакупнікоў прымала на пачатку 1960-х гадоў. Гэта сапраўдны сусвет кніг і не толькі.

— У нас больш за 29 тысяч найменняў тавараў. Прадстаўлены ўсе дзяржаўныя выдавецтвы. Забяспечваем вельмі шырокі асартымент вучэбнай, вучэбна-метадычнай, мастацкай літаратуры. Цяпер, калі ідзе падрыхтоўка да электрарнай кампаніі, асаблівым попытам у нашых пакупнікоў карыстаецца «Выбарчы кодэкс Рэспублікі Беларусь», заўсёды папулярны «Працоўны кодэкс Рэспублікі Беларусь». У гэтым годзе адзначаем вялікі попыт нашых пакупнікоў на кнігу «Генацыд беларускага народа». Цікавіцца гісторыі, навуковыя і музейныя работнікі, даследчыкі, выкладчыкі ВНУ і школ. Купляюць выданне і для працоўных калектываў, і для сямейных бібліятэк, — звяртае ўвагу загадчык крамы «Кніжны сусвет» Любоў Прыходзька.

Любоў Мікалаеўна сярод калег Гомельскага рэгіёна — прызнаны аўтарытэт. Яна больш чым сорак гадоў жыцця аддала рабоце з кнігай, больш чым дзесяць гадоў узначальвае калектыв самой вялікай кнігарні Гомельскага рэгіёну, дзе працуе 12 чалавек.

У люстэрках памяці

Аднойчы ў студэнцкім асяроддзі прагучалі пытанні: «А які твор можна аднесці да сапраўднай літаратуры? Якія ёсць крытэрыі?» Яны выклікалі дыскусію, гарачую і працяглую. Што такое літаратура наогул — гэта таксама пытанне (!), і я ведаю маладога навукоўца, які сур'ёзна і ўжо доўга даследуе яго ў сваёй дысертацыі, — што тут казаць аб крытэрыях. Твор, які мае эйдас, трымаецца на ідэйным ядры, вакол якога фарміруецца мастацкая карціна свету? Твор, які раскрывае вечныя тэмы, падымаючыся над часавым адрэзкам стварэння? Твор, які напісаны прыгожым стылем, багаты на вобразнасць, выяўленчасць, моўную вытанчанасць? Твор, які зараз ляжыць у вас на сталі? У кожнага свой адказ і пералічаныя варыянты не з'яўляюцца вычарпальнымі.

І ўсё ж для сябе я знайшла такія крытэрыі: ёсць набор тэкстаў, якія тычацца асабіста мяне, якія абуджаюць успаміны, быццам напісаны пра мяне ці для мяне. У рэчышчы рэцэптыўнай эстэтыкі гэта завецца «псіхалагічным перадумовамі» ўспрымання тэкставага матэрыялу. І абгрунтаваецца механізмам рэалізацыі ўспрымання любой творчасці. У парадыгме рэцэптыўнай эстэтыкі аўтар — тэкст — чытач апошняму адводзіцца значная роля: ён не толькі здольны ўспрымаць, апісваць, інтэрпрэтаваць зададзеныя ў тэксце інтэнцыі і сэнсы, але і «падаўжаць» жыццё самага твора, акцэнтуючы ўвагу наступных чытачоў на вызначаных канстантах спрадвечнага.

Сапраўды, успрымання тэксту залежыць ад асобы чытача. М. Хайдэгер падкрэсліваў, што рэцыпіент чытае і інтэрпрэтуе тэкст «ўсёй сваёй асобай, усёй сваёй істотай». У залежнасці ад досведу і інтарэсаў чытача ў тэксце акцэнтуюцца розныя моманты. Вызначальнымі фактарамі аказваюцца не толькі тэкст і кантэкст, але і асобасныя псіхалагічныя перадумовы асобнага рэцыпіента.

Дзесяты нумар часопіса «Нёман» змяшчае некалькі тэкстаў, якія для мяне як чытача (не як спецыяліста нават), аказаліся вельмі блізкія, сугучныя маім фонавым ведам і мінуламу вопыту. Тэксты, прадстаўленыя ў нумары, — быццам лустэркі, у якіх чытач можа ўбачыць і карцінкі з уласнай гісторыі, і палотны з гісторыі краіны.

Такім люстэркам эпохі з'яўляецца апавесць Міхаіла Макаранкі «Пагоншчык валоў» з рубрыкі «Эпоха. Дзеці вайны». Лёс хлопчыка, па дзіцстве якога прайшлася жалезнай гусеніцай мачыха-вайна, яго жыццё ў Германіі ў фермера разам з высланымі на працу падлеткамі: «Не знаю, в тот же или на следующий день после переписки к нам в дом зашли несколько вооруженных полицейев, приказали собирать вещи, сколько мы унесем, и отправлять с нами <...> Моя мать, соседка и их дочь, моя ровесница, плакали, мужчины шли молча. <...> подали железнодорожный состав, нами заполнили товарные вагоны, и поезд тронулся. Не помню, как нас кормили, но условия содержания были скотские. Через щели в вагоне и зарешеченные окна мы на протяжении всего пути следования наблюдали за местностью, которую проезжали». Апаўднёна ад першай асобы надае тэксту жанравыя рысы дзённікавых запісаў, дзе факты чаргуюцца з асабістымі развагамі (так, хлопцу шкада ўсіх: і палонных, і немцаў, якія вяртаюцца з вайны інвалідамі). Уводзячы антынамічную выяву маладога чалавека (чалавека наогул) праз параўнанне загінулага на вайне «беднага і добрага немца» Томаса, які асуджваў вайну; і хлопца-палка, якога адправілі ў канцлагер за тое, што палюбіў дзяўчыну, аўтар звяртаецца да псіхалогі чалавека ў памежным стане. Маленькае гусня, якое здохла па віне няўдачлівага пастушка, як і загнаны вол, становяцца сімваламі чалавека, прыгнечанага машынай гісторыі, жыццёвымі абставінамі, чалавека маленькага. Гэтая апавесць нагадала мне цыкл дзённікавых запісаў маёй бабулі, якая таксама дзяўчынкай была адпраўлена ў Германію. Яе ногі рана перасталі служыць з-за перацканання калодкамі, якія яна насіла некалькі гадоў

у фермера. Жоўтае гусня з апавесці Міхаіла Макаранкі нагадала мне пра жоўтую хустку, што маёй бабулі Веры Іванаўне падарыла палячка, якая працавала разам з ёй у няволі.

І маю гераіну вызвалілі амерыканцы «на джыпах». Яна вярнулася дадому позняй ноччу. Замест абытку на нагах яе былі кавалкі гумы ад колавых шин. Яна пастукала ў акенца роднага доміка.

— Мама, не адчыняй, гэта немцы! — спалохана прашаптала яе маленькая сястра.

— Не, гэта Вера мая прыйшла... — сказала жанчына, дрыготкімі рукамі адсоўваючы засаўку.

Слёзы наварочваюцца на вочы прычытанні апавесці «Пагоншчык валоў», таму што гэта — гісторыя. Аб тым, што было, аб тым, чаго нельга забываць.

«Нашей радости не было предела! Поляки и французы, русские и белорусы, украинцы и чехи — все ликовали», — якое шчасце, думаецца мне, што мы можам сёння чытаць такія праўдзівыя, шчырыя радкі.

Тэнезіс страшнага «феномена» 1930-х гг. — «класавыя вораг», «жыда-масон», «вораг народа» ў дэтэктывна-фантастычным рамане «Падзямеллі Роmula» раскрывае Людміла Рублеўская. У сацыяльна-гістарычны кантэкст 30-х гг. мінулага стагоддзя ўплываюцца лёсы навукоўцаў, студэнтаў, жанчын і дзяцей. Фантастычнае падзямелле становіцца сімвалам тагачаснай Расіі, калі невядома адкуль з'яўляліся «грыфоны» (даносы і невядома куды зніклі людзі, альбо гінулі ў лабірынтах гэтага «падзямелля», як гэта здарылася з філалагам Апанасам Корб-Варановічам.

У яшчэ больш даўнюю гісторыю — пачатак 1915-х гг. трапляе чытач разам з Міколам Трусам і яго эсэ «Талстоўскія запаветы і беларускае падзвіжніцтва часоў Першай сусветнай вайны». Гісторыя пра знаходжанне любімай дачкі Льва Талстога Аляксандры на тэрыторыі Беларусі, у Мінску, дзе яна арганізоўвала дзіцячыя прытулкі і санітарныя зоны.

Прыводзяцца падрабязныя дзённікавыя запісы Аляксандры, напрыклад, як яе пасялілі ў Мінску ў кватэры нейкага мастака, а на сценах былі карціны з выявамі голых жанчын, што вельмі раздражняла Аляксандру Львоўну, і яе спадарожнікі вырашылі яе парадаваць: «апрадулі» аголеных дам, прыляпіўшы да пацёртых частак кавалчкі кардона і ануцх. Мастак вельмі разлаваўся на гэта.

У артыкуле прыводзяцца ўнікальныя матэрыялы, якія пацвярджаюць галоўную рысу характару Сашы — яе гарачую адданасць бацьку, яго вучэнню, дзе адным з галоўных пунктаў былі дабро і дапамога блізкім. І ў гэтай ідэальнай карціцы талстоўства, якая і сёння вабіць да сябе людзей, робячы іх паслядоўнікамі, ёсць адна сумная лінія, якая, быццам брудная паласа на сіні неба, азмрочвае агульнае ўяўленне: гэта вучэнне, з якога быў выраслены яго галоўны і першы Аўтар — Хрыстос, а таму яго стала плагіятам і фальшыўкай. Паколькі не толькі вера без спраў, але і справа без веры мёртвая.

Як вядома, да паіраючага Талстога не дапусцілі старца Варсанофія, да якога пісьменнік хацеў прыйсці ў Опціну пустынь, нават і Соф'ю Андрэеўну, жонку пісьменніка, не дапусцілі да яго. І адной з «ахоўнікаў» бацькі была любімая

дачка Аляксандра. Трагедыя Талстога — трагедыя куміра, які больш не належаў сабе, а стаў яшчэ пры жыцці ўласнасцю сваёй прыхільнікаў.

Лёс геніяльнасці, у якой пераплятаюцца донкіхотства ўяўлення, юродства святасці і трагедыінасць гістарычнага кантэксту, раскрыта ў рамане «Электрычная неўміручасць» Анаталія Матвіенкі. У 10 нумары чытач пазнаёміцца з абставінамі жыцця вучонага Якава Наркевіча-Ёдкі з Мінскай губерні, які падарыў чалавецтву радыёсувязь, электрадыягностыку і электратэрапію, зрабіў мноства ўнікальных адкрыццяў, але не падаў ніводнай патэнтнай заяўкі. Ідэі Наркевіча-Ёдкі ўвасоблены «в миллиардах аппаратов <...> а сам он исчез в пропасти меж двух культур — российской и западной, оставив множество загадок... Кто вы, пан Яков?» Пра гэта чытачы даведваюцца з наступных нумароў.

У артыкуле «Страціць, каб любіць назаўжды...», прысвечаным жыццю і творчасці паэта Ігара Шклярэўскага, Ніна Русаківіч справядліва адзначае: «Мне иногда кажется, что мы живем в век неимоверной усталости поэзии. Слабость и упадок сил поэзии от ее количества. Берешь сборник иного автора и с первой страницы чувствуешь, что ты это все уже читал...» Для яе ўнікальнасць і непаўторнасць паэзіі Шклярэўскага якраз і заключаецца ў тым, што яго вершы аказаліся сугучнымі яе асабістым перажыванням і перажытаму вопыту. «Поэт вернул меня в мое послевоенное пионерское детство, когда жизнь была впереди, коммунизм — впереди и Родина — рядом. Большая и могущественная — СССР!» Што пацвярджае выказаны намі ў пачатку тэзіс аб такім крытэрыі сапраўднай літаратуры як «сугучнасць» душэўнаму стану рэцыпіента, адпаведнасць яго чаканням.

Але філалаг абцяжараны ведамі па гісторыі і тэорыі літаратуры, і проста чытаць і атрымліваць асалоду ад чытання, прыслухоўваючыся да сябе і свайго «падабцацца-не падабцацца», яму вельмі цяжка. Між тым бываюць шчаслівыя супадзенні. У кастрычніцкім нумары — гэта падборкі вершаў Алеся Бадака і Алены Крыклівец. Я адразу адзначаю іх побач, паколькі ў прадстаўленых ім творах выразна выяўлены мужчынскі і жаночы тыпы лірычнага героя.

Герой Алеся Бадака — чалавек вопытны, за плячымі якога шмат дарог, сустрач і страг. Псіхалагічны стан яго — стомленасць, усё лепшае ўжо было (адсюль нуда па мінулай культуры, эстрада, якая жыла песнямі У. Мулявіна). У яго засталіся цішыня пустой кватэры і боль, які пачэ душу ад нявыказанага калісыці каханай жанчыне, ад жалю да яе пакуту.

Как жить,
Когда душа болит
Твоей души невычерпанной болью.

Я с этой болью неразрывно слит —
Она навеки связана с тобой.
(«Боль»)

Восень жыцця выказана ў вобразе лістапада, у які герою хочацца сысці («Лістапад»). Матуў сыходу рэалізоўваецца ў вершах «На край свету», «Сны». У вершы «Усяслаў Чарадзеі» палонны князь лічыць за лепшае пакінуць турму мёртвым, але сумленнае, чым жывым і здраднікам.

Верш «Паэзія» Алеся Бадака раскрывае тэмы паэта і натоўпу, паэта і чэрні, прызначэння паэзіі ў літаратуры і напісаны ў духу «Паэт і натоўп», «Размова кінапрадаўца з паэтам» А. С. Пушкіна. Можна казаць пра «карыснасць» паэзіі, пра яе кошт, пра яе «актуальнасць», а можна проста тварыць. І калі ёсць дар, то гэта будзе сапраўдная літаратура. І яна застаецца.

Конечно, на ней не кончается свет,
Вершины не скроются в бездне.
И умный промовит:
— Такой теперь век.
А мудрый:
— Ничто не исчезнет.

Не сарвацца ў бездань сноў і не згубіцца ў лістападзе жыцця мужчыну дапамагае моцная жаночая рука лірычнай гераіні Алены Крыклівец:

Посмотри: этот город из ветра
и времени соткан.
Нам подсыпала осень в карманы
звонящих денжат.
Обнаженная ветка скребется
в закрытые окна.
Я держу тебя за руку крепче,
чем можно держать.
(«Посмотри, как дрожит этот лист...»)

Матуў памяці прадметны, ён адчуваецца, рэалізоўваецца на ўзроўні рэчаў у вершы «Туру, туру, пастушок...», дзе ў адзіную мастацкую карціну ўплываюцца рэчызм і міфалагізм, рэальнасць і фальклорнае фэнтэзі.

«Память живет в шифонере на полке
между дедовым кителем
и времемки пижмы <...>
«Там моя родина.
На родине дуб стоит,
на дубу сова сидит.
Сова-то мне теща,
воробушек братец...»
<...> Чуеши: запах оладий своих ли,
соседкиных
крадется по кухне,
как хрусткий мороз по стеклам.

Трагедыйнасць і апакаліптычнасць зямнога шара, «хворай зямлі» метафараўна перададзена ў вобразе раскола-тага напалам «Дзядулінага глобуса», які мама спрабуе склеіць. І вядома, толькі жанчына-паэт магла напісаць:

— Мама, ты где? На ручки! Хочу! Хочу!
Лучшее место на этой кривой
планете —
слезы сушишь, прижавшись щекой
к плечу,
и одеваешься в пижамку с большим
медведем.

Гэтыя радкі цалкам падыходзяць для фіналу нашага агляду ці для яго эпіграфа. Бо ўсе мы родам з дзяцінства, і шмат у чым наша ўспрымання мінулага і сучаснасці вызначаюцца досведам, які пачынаецца з гэтага склеянага глобуса. Матчыны рукі, рукі настаўніка, рукі каханана чалавека, рукі лекара — усё гэта рукі, якія «склейваюць» наш свет, не даюць згубіцца, загінуць пад яго абломкамі.

І тады лустэрка памяці становіцца лустэркам надзеі.

Татцяна СІДАРАВА

Дараваць ці не?

Раман, апавяданні і эсэ прэзентуе ў сваёй новай кнізе пісьменнік Яўген Хвалеі. Зборнік «Даруй, каханая...» пабачыў свет сёлета ў выдавецтве «Чатыры чвэрці» ў серыі «Жаночыя лёсы». Знаёмства з творами аўтара — нагода паразважаць пра перытчы жыццёвага шляху чалавека, магчыма сьведчаць свае праблемы з праблемамі іншых, прычына пасумаваць і параджаваць разам з героямі. Не будзем уздымаць актуальнае і цалкам дыскусійнае пытанне аб тым, ці любы мужчына-пісьменнік здольны дакладна апісаць думкі і пачуцці жанчыны і стварыць яе пераканаўчы вообраз, а проста прайдземся шляхамі-дарожкамі, якія прапатаў аўтар.

Адкрывае кнігу міні-раман «Кветкі браткі, або Жыццё аднаго з мужчын». У якасці ключовага вообраза Яўген Хвалеі скарыстаў травяністую расліну сямейства фіялкавых з фіялетавамі, белымі або рознакаляровымі кветкамі. Існуе меркаванне, што браткі — сімвал каханья і хатняй утульнасці, літцацца яны і сямейным аб'ярагам... Аднак пісьменнік меў на ўвазе іншую аналогію і ўжо ў пралогу растлумачыў, чаму скарыстаў вообраз: «Кветкі браткі... Дзіўныя кветкі. На адным сцябле — два суквецці: звычайна фіялетава і белыя. Глядзіш на іх і думаеш: гэта ж двойное жыццё. А ці лёгка так жыць, калі адзін карань, адно сцябло, а яны, суквецці, розныя? І што з іх больш прыцягальнае, бяспрэчнае: фіялетавае ці белое? Безумоўна, апошняе. Белое — гэта чысціна, святло... Фіялетавае бліжэй да цёмнага, чорнага. <...> У нашым творы "двойное суквецце", гэта значыць двойное жыццё, будзе мець адзін чалавек. Мужчына, пра якога пойдзе далей аповед».

Нескаладана здагадацца, які тып сюжэта выбаў Яўген Хвалеі. Яго герой Юрась Гучкоў быццам гатовы спавідацца. Перад кім? Найперш перад мужчынамі новых пакаленняў, бо ім прапануецца ўрок выхавання, а пасля яго заданне — пошук адказаў на пытанні: што такое мараль? навошта чалавек сумленне? як пазбавіцца пачуцця сораму? ці магчыма жыць у згодзе з сабой і іншымі? і колькі часу патрэбна для таго, каб пакінуць грэбаваць падобнымі пытаннямі?

Чытача знаёмяць з шасцідзсятцігадовым Юрасём Гучковым, які каля 20 гадоў здраджваў жонцы. Рэдактар, рэжысёр на тэлебачанні, ён паўстае не самым сумленным героем яшчэ з юнацтва. Спагада да яго не нараджаецца: тыповы мужчына, якому «ўсё жыццё не шанцавала з дзяўчатамі», а наогул ён «не такі». Першае ж выказванне пра жонку ў міні-рамане — у дыялогу з каханкай: «Мы ў хуткім часе развядзёмся. Невынносты характар стаў у жонкі — увесь цешчын. Даякае мяне так, што хоць у пельку ідзі». Натуральна, аўтар імкнецца паказаць героя з розных бакоў, адлюстравіць вартасці і недахопы яго натуры, аднак далей відаць, што ўсё ж ставіцца да яго з сімпатыяй. Між тым чаканых глыбокіх роздумаў на конт сутнасці шлюбу ці магчымасці сапраўднага каханья ў міні-рамане не знаходзіцца. Юрась Гучкоў плыве па цячэнні, пазбягае складасцей, ухільяецца ад нязручных пытанняў, якія зрэдку трывожаць, а яшчэ шукае пацвярджэнне сваёй слушнасці ў грамадстве (тут як тут блуднікі мужы і няверныя жонкі, а то і свабодныя жанчыны, гатовыя запалохаць герояў-каханкаў перспектывай бацькоўства). У крытычным ж момант уласнага існавання і ў больш спрыяльны для сямейнага быцця ён усё ж купляе парсцёнак той, якую не забываў, пакуль жыў з жонкай і меў іншыя любоўныя інтарэсы. Жыццёва? Абсалютна! Арыгнальна для сучаснага рамана? Не зусім...

Яўген Хвалеі недастаткова ўвагі надае многааслаўнасці. Усё ж нават нязбітага сюжэта мала для стварэння твора; дапамагаюць апісанні гістарычнага перыяду, характарыстыка месца дзеяння, развагі, адступленні аўтара аб героя на тэму... Лаканічныя ці аб'ёмныя, гэтыя складнікі мастацкага палатна дадаюць гісторыі змястоўнасці, жываці, яркасці. Пісьменнік жа засяроджваецца на героі і яго прыхільнасцях і не збіраецца хаваць ад аўдыторыі прастату сваёй задумы, выхаваўчых задач сваёй працы. Натуральна, Яўген Хвалеі не пазбягае згадак, апісанняў, характарыстык, аднак усё гэта сціпла і з большага тычыцца мінулага Краіны Саветаў: асобныя факты літаратурнага жыцця, некаторыя з'явы рэчаіснасці беларускай вёскі, асаблівасці жыцця грамадзяніна ў розныя перыяды... Некаторым прыкметам сучаснасці апаўдальнік таксама надае ўвагу, і гэтыя нешматлікія заўвагі, які правіла, крытычныя. Прыклад — асуджэнне людзей, якія па тых ці іншых прычынах выбіраюць для сябе жыццё за межамі Беларусі.

Такім чынам, Яўген Хвалеі прапанаваў пазнаёміцца з мужчынскім лёсам. Так, героямі твора «Кветкі браткі, або Жыццё аднаго з мужчын» таксама надаецца ўвага, аднак яна не адпавядае вышэйшым задачам серыі «Жаночыя лёсы». Напрыклад, персанажы Таццяны і Яніны выконваюць хутчэй ролі манекенаў, якія дэманструюць такія паняцці, як «сапраўдная жанчына», «добрая жонка» і асоба, якая не заслугоўвае павягі. У апавяданнях сітуацыя мала змяняецца — тыя ж тыпажы, аднолькавае асяроддзе, падобныя падзеі... Хоць, дарэчы, такія гісторыі найбольш прыдатныя для апавяданняў. Таму, напрыклад, твор «Зоська» болей удалы за папярэдні, мае перавагі з пункту гледжання кампазіцыі, сюжэта, ідэі.

Заклучная частка кнігі — эсэ «Зоркі ясныца ў сіняе» — калейдаскоп успамінаў Яўгена Хвалеі аб працоўным жыцці, журналісцкай кар'еры. Ёсць, дарэчы, згадка пра «ЛіМ»: «О, гэты год у "ЛіМ"». Ён забраў у мяне больш сіл, чым за амаль 20 гадоў працы ў выдавецтве «Юнацтва». Публіцыстыка ў газете — самы цяжкі жанр. Пра што я толькі не пісаў. Уся культура была на мне. Друкаваў цэлыя палосы. Сядзеў з матэрыяламі да ночы. А тут яшчэ новы галоўны рэдактар, прэзіят Анатоль Казлоў, увёў у практыку здаваць матэрыялы на тры нумары наперад. Да сёння я друкуюся ў «ЛіМ» — вершы, апавяданні, рэцэнзіі. І прыйшоў да высновы: куды лепш быць пазаштатным, чым штатным работнікам у газете. «ЛіМ», гэты паважаны орган Саюза пісьменнікаў, з багатай гісторыяй застаецца маім любімым чытвом».

У эсэ «Зоркі ясныца ў сіняе» — россып імёнаў, добра знаёмых аўдыторыі і не вельмі. Аўтар нібыта перабірае найбольш яркія моманты, цешчыць сябе цікавымі сустрэчамі, каштоўнымі знаёмствамі, змястоўнымі гутаркамі — і дзеліцца радасцю з чытачом.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Прыцягненне прасветленасці

У розных кутках Беларусі, як і дзесяцігоддзі назад, працуе нямала цікавых, яркіх паэтаў, нямала празаікаў, прачытаўшы адзін верш, адкрыўшы адно-другое апавяданне якіх, пачынаеш шукаць іншыя творы гэтых аўтараў. Яны, здараецца, не часта друкуюцца ў рэспубліканскай літаратурна-мастацкай перыядыцы. Бывае, што ў Мінску зусім не выходзяць іх кнігі... Наклады тых зборнікаў, якія яны ўсё ж часам выдаюць за ўласны кошт, — у межах 50—200 асобнікаў. І рэцэнзенты заўважаюць далёка не ўсе выданні...

Шкадую, што не трапіла мне раней на вочы кніга Уладзіміра Васько «Зігзагі лёсу» (выйшла ў гродзенскім выдавецтве «ЮрСаПрынт» у 2017 годзе), паэта і празаіка, які даўно жыве ў Лідзе. Цяпер — на пенсіі. А раней працаваў у лідскай раённай газете, настаўнічаў на Дзятлаўшчыне. Нарадзіўся Уладзімір Васько ў вёсцы Ліпнічанка Шчучынскага раёна.

«Зігзагі лёсу» — кніга, якая «апавядае пра асабісты жыццёвы шлях аўтара, яго эмацыянальнае і разумовае успрыняццё людзей, з якімі сустракаўся, прыроды, навакольнага свету». У Васько ўзнаўляе словам сваю памяць, пачынае з самага маленства (нарадзіўся пісьменнік 2 студзеня 1937 года). «Жыццё ў каморцы. Вайна» — першы раздзел, першы «зігзаг»... «У мяне вельмі рана прачнулася памяць. Помню нават цыпер, як я маленькім ляжаў у калысцы, сплеченай з лазы дзедам з Шаршнёў Пятром Ігнаціўчам Белушам, а мама калыхала гтуную калыску і спявала мне песні. <...> Дзіцячым розумам хацелі ўлавіць сэнс слоў калыханак, але не ўсё мне ўдавалася. Затое разумей сэнс размоў у хаце. Мама жалілася роднай

сястры Веры, якая прыязджала з Шаршнёў у адведкі, што так многа работы, а малы ўсё не спіць. Клопаты бліз пачы і па гаспадарцы з'ядаў увесь час мамы. А я не спаў таму, што вельмі любіў слухаць магчыныя песні. Але пра сябе думаю: "Ну раз у вас шмат работы і вы хочаце, каб я спаў, то буду спаць". І засынаў. Не кмілю, праўда, у якім узросце тады быў: год, паўтара ці два...»

Успаміны пра маленства, дзяцінства, першыя гады вучобы ў школе, першае каханне, пра першы апублікаваны верш вельмі кранальныя, хаця і лаканічныя, падаюцца глыбокімі, уражлівымі. Сваё жыццё адлюстроўвае сапраўдны пісьменнік, які не толькі пільна ўтвараецца ў мінулыя дні, але яшчэ і паказвае ўсю палітру перажыванняў, эмацыянальных узрушэнняў, здавалася б, даўно забытых дзён. Мне нават здаецца, што многія старонкі маглі б выліцца

ў аповесць. А можа нават і не ў адзін, а ў некалькі мастацкіх твораў.

Паслядоўна паказваючы сваю армейскую службу, студэнцтва, гады настаўніцтва, Уладзімір Васько падрабязна расказвае пра свае творчыя памкненні, пра тое, як перайшоў у пазізі з рускай мовы на родную беларускую. У часы студэнцтва Уладзімір пазнаёміўся з многімі гродзенскімі літаратарамі. І тымі, хто вучыўся разам з ім у Гродзенскім педагагічным інстытуце, і са старэйшымі таварышамі, якія працавалі ў «Гродзенскай праўдзе» альбо ў іншых месцах. Пра гэта — у раздзелах «Пад аўрай Васіля Быкава», «Данута Бічэль», «Грохі пра Аланаса Цыхуна», «Уладзімір Шурпа», «Аляксея Пяткевіч»... Сустрэчы з пісьменнікамі — і ў храналагічна пазнейшых апісаннях. З цікавасцю чытаюцца і такія апавяды, як «Знаёмства з Алегам Лойкам», «Сустрэча з Янкам Брыльём», «Згадка пра Івашовіча» (Іван Пятровіч Івашовіч у гісторыі літаратуры вядомы як паэт Пятро Граніт), іншыя старонкі. У раздзеле пра Пятра Граніта — і сустрэча з Максімам Танкам, які добра ведаў Івана Пятровіча Івашовіча. Дарэчы, калі зазірнуць у дзёнікі Максіма Танка, то ў запісе ад 27 сакавіка 1969 года можна прачытаць наступнае: «...Прыехаў П. Граніт з маладым паэтам Васько...» А вось пра сустрэчу — у «зігзагу» Уладзіміра Васько.

Дзверы адчыніў сам Максім Танк. Ён правёў нас па даўгім калідоры ў свой пакой, прапанаваў сесці калы стала. Сам сеў насупраць. Івашовіча ён ведаў многа гадоў, а вась я для яго быў навичком. І Яўген Івашовіч пацікавіўся, дзе я працую, што пішу.

— Я чытаў твае вершы ў «Малодсці», — прамовіў ён. — Неблагія. Прачытай што-небудзь новае.

Я па памяці пачаў чытаць тое, што лічыў лепшым.

— Добра, — падбадзёрыў Максім Танк. — Але старэйся не паўтараць тэм, на якія ўжо пісалі іншыя аўтары. Шукай свае новыя, свежыя. А каб не паўтарацца, трэба больш чытаць твораў і старэйшых і маладых паэтаў.

Загаварылі пра зборнік вершаў для дзяцей Івана Івашовіча. Максім Танк сказаў: — Надрукуй свае творы на машыны і пашлі ў выдавецтва... Я патэлефаную хлопцам і папрашу, каб выbralі ўсё самае лепшае і выдалі кнігу...»

Дарэчы, той сакавіцкі дзень быў для самога Танка няпростым. Працитуем увес дзёнікавы запіс ад 27 сакавіка 1969 года: «А хваробы не ўступаюць. Магчыма, Любашы прыйдзеца легчы ў бальніцу, бо тромбафлебій усё больш дае аб сабе знаць. І ніякія лекі не памагаюць. І ў мяне зноў вярнулася арытмія. Быў доктар. Загадаў ляжаць...» І Максім Танк усё ж не шкадуе часу, прымае старога знаёмага і маладога паэта, гутарыць, знаходзіць словы, якія пасля ў яго сэрцы, памяці Уладзіміра Васько застануцца на многія дзесяцігоддзі.

«Зігзагі лёсу» Уладзіміра Васько — шчырая споведзь пра час і пра сябе літаратара, які праз усё жыццё паяднаны з Гродзеншчынай, яе мільмі Шчучынскай, Дзятлаўскай, Лідскай старонкамі. Прыемна, што ў кнізе згадваюцца імёны шмат каго з мясцовых паэтаў, празаікаў, імёны тых, хто лічыў і лічыць творчасць неад'емным складнікам свайго жыцця. І не важна, што не ўсе яны маюць уласную кнігу. Уладзімір Васько кожнага з іх лічыць роўным палпечнікам на творчай ніве. «Зігзагі лёсу» — і асабісты і грамадскі летапіс мастацкіх, літаратурных падзей і з'яў у рэгіёне.

Раман СЭРВАЧ

Алена БАСІКІРСКАЯ

* * *

Прышоў чалавек у свет
З нябёс на зямлю ад Бога,
Каб выканаць запавет
І выбраць сваю дарогу.
Прышоў запаліць святло
У цемры сярод пустэчы,
Аббудаваць жытло —
Не хату, а шлях у вечнасці.
Не мае значэння стан
Фізічны, пра што так дбаем.
Нязначны службовы сан,
Якога мы так чакаем.
Амбіцый шалёны вір
Галовы дарэмна круціць.
І зайздрасці жорсткі жвір
Крыніцы адно каламуціць.
Прышоў чалавек у свет
З нябёс на зямлю ад Бога
Намалюваць партрэт
Абранаі сваёй дарогі,
Дзе ічыраць — дарожны знак,

Дзе мудрасць навек аснова,
Дзе робяць дабро «за так»,
Дзе лепшыя лекі — слова,
Дзе талент, які з вышынь, —
Найлепшы маяк для ічасця.
Любая тады далечынь
Ад стомы не дасць упасці.

* * *

А не лекі ўсяму аснова,
Не яны выпраўляюць свет.
Каралюе заўсёды слова,
Так казаў не адзін паэт.
Бо пачатак ідзе ад слова
На зямлі, што не мае меж,
Гэта лепшая ўсё ж выснова,
Як інакшым сябе ні цеш.
Словам можна навек скалечыць —
Не загоіць нішто той інар,
Да магутных нябёс укленчыць,
Спаляюшы бязвер'е хмар.
Абнадзеіць магчыма словам
Так, што гучнай трывогі гром
Супакоіцца — і нанова
Будзе спаць пракаветным сном.
Словам можна забіць, зняславіць.
Можна ім да жыцця вярнуць.
Запалохаць, зманіць, пааставіць
Ці глыбока да слёз крануць.
Слова моцнае і святое,
З ім лягчэй і раздольней жыць.
Папрашу толькі пра адно я:
Здолець правільна гаварыць.

* * *

Свой лёс трымаю, быццам бы ікону.
Мая зямля — яна мая да скону.
Палі, лясы, азёры, пералескі.
Глядзяць у вочы светлыя пралескі.
Мая зямля — яна мая да скону.
Малюся на яе, як на ікону,
Шаную, як прыгожую надзею.

Пацуюць скарб ніколі не спусце.
Мая зямля — яна мая да неба.
На ёй так многа радасці і хлеба,
На ёй так многа працы і старання,
Усмешак, цудоўнага кахання,
Вады крынічнай, спелых ягад, зёлак.
Мне родны край з маленства
вельмі дораг.
Ніколі свайго ічасця не зракуся!
Аддана сэрцам вечна Беларусі!

* * *

Кожны дзень маленькай перамогай
Нам усім павінен смела стаць
І адбіцца светлаю дарогай,
Каб умелі марыць і чакаць,
Каб умелі верыць і здзіўляцца,
Каб маглі спасцігнуць сэнс жыцця.
І каб злосьць магла ператварацца
У спагаду, дзе святло — працяг.
Кожны дзень маленькай перамогай
Хоча ў нас адзначыцца часцей,
Ці то верай, ці служэннем Богу,
Дармагогай, што за ўсё мацней.
Дзеён так многа, а старання мала,
Спраў так многа —

зроблена ж няшмат.

Так на кроснах зноў бабуля ткала,
Захацеўшы час вярнуць назад.

* * *

Чаму тады ціаніць мы пачынаем,
Калі губляем у адзіны міг?
Чаму тады каханне зберагаем,
Калі яго разбіта на дваіх?
Чаму тады бацькоў не пакідаем,
Калі яны ўжо пакідаюць нас?
Чаму тады мы толькі прабачаем,
Калі даўно загоіў раны час?
Давайце ўсё рабіць своечасова,
Давайце думаць, марыць і хакаць.

Трымаць, нарэшыце, цвёрда сваё слова.
Аберагаць, ціаніць і прабачаць.

* * *

Беларускае слова — роднае,
Сакавітае і лагоднае.
Смачна-пухлякае і пухнатае,
Мякка-кволае, зухаватае.
Слова роднае, беларускае,
Як вавёрка арэхі лускае,
Так цябе раскусіць мне хочацца,
Частавацца табой напоўніцца.
Твая Ядрыца небам звятая,
Тваё жыта з валошак шытае.
Твае вусны мядовым водарам
Ап'яняюць гаворку родную.
Слова вечнае, беларускае,
Твая маці калыску гушкае.
Твае дзеці — сцяжыны росныя,
Слова роднае, паднябёснае.
Узляціш жаўруком над далямі,
Праспяваеш высока хвалямі.
Уваскрэснеш як Фенікс з попелу
І закружыш над родным поплавам.

* * *

Янка Купала.
Без рана сярод нас не стала.
Зоркай купальскай прыйшла да нас
ціха ўначы.

Неба спявала, сардэчную песню спявала.
Гэта анёлка пан Бог да зямлі далучыў.
Янка Купала — лёсам паэзія стала,
Песняй паэзія стала і вечным святлом.
Сэрца краіны ад ічырасці затрапятала,
Верай і праўдай дазетуль

адказна жывём.

Мае краіна пачэсны пасад між народамі,
Як Вы хацелі, як марылі — гэтак і ёсць.
Слова Купалы, як сімвал,

жыве з намі гордае.

Вы гаспадар тут, а з нас на зямлі
кожны госць.

Віктар САБАЛЕЎСКІ

На радзіме

Ціхім цёплым ранкам да ракі прайдуся,
На расе пакіну нітачкі-сляды.
Васількі пры жыцце — сімвал Беларусі —
Клічуць мяне, клічуць кожны раз сюды.

Тут бярозкі ішчэць бэзу таямніцы,
Бусел у лагчыне стаў, нібы заснуў.
На сухім узлеску выпелі суніцы.
Пах іх у маленства зноў мяне вярнуў.

Ля ракі каровы галовы прыгнулі,
Іх працуюць спраўна косы-языкі.
Водар адмысловы тут любі адчуе —
Між алейшын сталі церамкі-стагі.

Захаплю з сабою з лугу для гарбаты
Ліпы і маліны, трохі чабарку,
Снопік зверабоя, каліў колькі мяты...
Прынясу ўспаміны пра луг і раку.

Дзе б ні быў далёка, цудоўнай знічкай
Вабяць Беларусі поле, рэчка, гай.
Любая старонка зноў мяне пакліча,
І вярнуся спешна я ў бацькоўскі край.

Ноч на сене

Смачна чмыхнула карова,
Уздыхнуўшы за сцяной,
Быццам мовай адмысловай
Зноў праверыла сон мой.

Мне не спіцца. Сена быццам
Той парфумны магазін;
Я — як тая маладзіца:
Пахаў многа, мне ж адзін
Выбраць трэба, самы лепшы,
Непаўторны, любі, свой...
У гадзіне, можа, першай
Зноў парушаны спакой:
Недзе мышка на гарышчы
Голас ціха падала.
Потым стала зноў зацішна,
Ноч пад коўдру запаўзла.
Праз акенца, што ў прыдашку,
Зоркі просяцца ў гумно,
Месяц важнай чарапашкай
Паўзе з імі заадно.
Ды сабака нечакана
Абудзіў начную ціш,
Нібы кажа: яшчэ рана,
Ноч якая, а ты спіш...
Штосьці раптам зашумела
У мяне над галавой —
Нечакана птушка села
І прыціхла за страхой.
Потым сумна хтосьці грукнуў,
Нібы ў бубен, па сцяне...
У палоне розных гукі
Пратрымала ноч мяне.
Як са сном я не змагаўся,
Ды адолёў усё ж ён.
І салодкім такім здаўся
Той кароткі летні сон.

* * *

Будзе восень залатая
Сваім золатам гарэць.
Я з ахвотай сустракаю
На лістоце зноўку медзь.

Павуцінне лёдзь гайдае
Лёгка ветрык ля рабін.
За пагорак адлятае
Жураўліны сумны клін.

На душы — нібыта ў май,
Хоць зусім не цёплы дождж.
Месяц зоркі запрашае
На гулянку на ўсю ноч.

І з імі пагуляю,
І прыпомню, што было.

Радуў, восень залатая,
Нас каханнем і цяплом.

* * *

За далямі далёкімі,
За сінімі аблокамі,
За рэчкамі-узорамі,
Зялёнымі прасторамі
Ля возера прыгожага
І берага мурожнага
З бялюжкімі туманамі
Жыве мая каханая.

Ёй раніца ўсмехаецца,
З ёй сонца абдымаецца,
І ветрык з ёй цалуецца.
І радуецца вуліца,
Калі хадой няспешнаю
Насустрач пані-вечнасці
Далёкая, жаданая
Ідзе мая каханая.
Спакоем вочы свецяцца,
Над імі —
два паўмесяцы,
І дзве ічакі — сунічкамі,
І валасы піанічныя,
І шыя лебядзіная —
Цудоўная, адзіная,
Ні з кім не параўнальная,
Жыві, мая каханая!

Касцёльныя званы

Як сімвал той віны,
Што здзейснена да нас,
Касцёльныя званы
Трывожаць дум запас.
Нагадваюць яны,
Што ў кожнага свой грэх.
Касцёльныя званы
Той памятаюць смех,
Што з пысы сатаны
Гучаў тут у мурах.
Касцёльныя званы
Бязвер'я зналі жах.
Дзясяткі год маны
Не заглушылі звон.
Касцёльныя званы
Глядзяць у твар ікон.
Касцёльныя званы
Гучаць, нібы набат,
Што не прыйшоў з вайны
Да родных ніў салдат;
Што болей сівізны
З'яўляецца штогод.
Касцёльныя званы
Завуць сюды народ.
У час вясны-красны,
Сярод халодных зім,
Касцёльныя званы —
Жыцця і веры гімн.

Фота Кастуся Дробова.

Уладзімір ВАСЬКО

Да прадаўшчыцы сельмага ў вёсцы Гаманы Мівы заляцаліся адначасова трактарыст Лупік і вадзіцель грузавой аўтамашыны Рабы. Рабы і сапраўды быў грошкі рабаваты, ці, па-руску кажучы, «конопатый». Лупік жа высокі (каля двух метраў), стройны. Праўда, для свайго росту крыху вузкаяваты ў плячах. Рабы ж даставаў яму галавою толькі да падпахаі.

Яны амаль штодзень у вольную хвіліну забягалі ў сельмаг. Міва — ні даць ні ўзяць — лялька Барбі, з блакітнымі вачыма і русымі валасамі, аднолькава шчыра ўсміхалася ім і абодвух культурна абслугоўвала.

Лупік, калі яго не прыспешвала работа, узяўшы пакупку, іншы раз затрымліваўся і справабаў паразмаўляць з Міваю: — Учора, — неяк казаў ён, — ідучы дахаты, трапіў пад дождж і намачыў шапку. Павесіў на плот сушыцца — дык вераб'і яе падзяўблі...

— Спачуваю, — хіхікнула Міва. — Як ты думаеш, ці пойдзе сёння дождж? — спытаў ён яшчэ. — Не ведаю. Я ж не сіноптык. — Хоць каб не было. — Я таксама за сонечнае надвор'е. — Раніцай праязджаў каля твайго магазіна і згубіў недзе гайку ад трактара. Ты не знаходзіла яе? — Не, не бачыла... — Шкада...

Рабы выступаў больш па-дзелавому: — Не надакучыла табе яшчэ гандляваць у гэтым магазіне? — А чаго? Мне тут добра. — Можка, пераехала б у горад? — А бацькі... На каго я іх пакіну? — Яно то і ў вёсцы можна жыць. Вунь у Бердаўцы будуць аграгарадок. Кажуць, маладым будуць выдзяляць кватэры.

Напачатку Міва нічога не падазравала, аднак з цягам часу прыкмеціла, што Лупік і Рабы ключоць на яе, і стала больш уважліва прыглядацца да абодвух. Асаблівай ганьбы Лупіку яна не давала: ролы, не брыдкі на твар, спраўна водзіць трактар... Толькі вось гэтыя словы размовы пра вераб'ёў, гайкі, надвор'е... «Ці вытрымаю я іх, — думала Міва. — Ну а Рабы? Гэты як гаворчыць — здаецца, гладыць па сэрцы».

У Гаманах моладзі станаўліся ўсё менш, але клуб пакуль што не зачынялі на замок. Сюды прыходзілі хлопцы і дзяўчаты з суседніх вёсак, чалавек дваццаць збіралася. Лупік, які найчасцей запрашаў патанцаваць Міву, канечне, вылучаўся парод іншых. Аднойчы, нахіліўшыся, ён ціха шапнуў ёй на вушка:

— Міва, выходзь за мяне замуж. — Ах, Божа! Не чакала я такой прапановы.

— Не пашкадуеш... — Падумаю.

У той жа вечар Рабы, якому ўдалося толькі адзін раз запрасіць на танец Міву, ласкава паглядзеў ёй у вочы і шчыра прамовіў:

— Міва, як закончацца танцы, прыходзь пад тую тойскую дзікую грушу, што расце за вёскай. Я там буду цябе чакаць.

— Пагляджу. Лупік скоса глянуў на Рабога і, мусіць, раўнуночы, выразаў твару хачеў яму прыгразіць, але дзяўчына, з якой ён танцаваў, загаманіла:

— Мабыць, ужо закончацца танцы. Бачыш, гарманіст стаміўся.

І Лупік перавёў позірк на гарманіста. Хутка той, сапраўды, скінуў рамяні з плячэй, зашпіліў мякі на вузенькую дзяжку — і гэта азначала, што пара разыходзіцца.

Рабы першым выйшаў з клуба, за ім яшчэ некалькі чалавек і Міва. Міва азірнула, убачыла, як перастаўляе па прыступках уніз свае «мыліцы» Лупік, і драпанула, баючыся, што ўвяжацца праводзіць яе дахаты.

А Рабы, прамінуўшы свой дом, пайшоў пад грушу. Ён там то таптаўся на месцы, то хадзіў вакол дрэва, пазираючы ў бок вёскі, чакаючы, ці хутка пакажацца ў начным сутонні Міва. Па яго меркаваннях, яна грошкі марудзіла. І ён перажываў. Ды неўзабаве дзяваючая постаць у белаў сукенцы мільнула на ўскрайку вёскі і стала набліжацца.

— Заचाкаўся? — спачувальна прамовіла Міва.

— Хваляваўся. Думаў, не прыйдзеш...

— Я не абяцала, але падумала: ходзіш там адзін... І рашыла сустрэцца.

Ён пяшчотна абняў яе за плечы і прытуліў да сябе. Нейкі час слухалі толькі біенні сваіх сэрцаў.

— Якая цішыня, які месяц, — расчуліўся Рабы. — Усе ўжо, напэўна, ляглі спаць, і толькі мы тут удваім.

Але наперак словам Рабога ў далечыні, па дарозе ў Белунды, загучала песня:

*Усе сяброўкі на парах
У цяжкіх развіліся,
Толькі я ў гэты вечар
Засталася адна...*

— А ты не адна, — пахваліў Рабы Міву, — ты са мною. Як тут добра! Эх, каб такім было ўсё жыццё!

Міва разраманілася, пахарашэла ў месячным зынін. Яны трохі прайшліся між жыта па палыёй дарозе. Роснае жыта спала. Не чуваць было ні воднага гука. Зноў вярнуліся пад грушу.

— Міва, — загаманіў Рабы, — давай злучым свае лёсы.

— Пабачым... — Ці ты закахалася ў Лупіка? — Не-е...

А на ўсходзе ўжо абазначылася ранішняе майскае святло.

— Пара дадому, — занепакоілася Міва. — Пайшли.

Ён узяў яе за руку, правёў да веснічак, на развітанне прамовіў:

— Падумай над маёй прапановай. — Пастараюся.

А па вёсцы тым часам папаўзлі чуткі, што да Мівы падбіваюць кліны два хлопцы — Рабы і Лупік — і яна не ведае, каму аддаць перавагу. Дайшлі гэтыя чуткі да бацькі і маці Мівы. Яны ўпотаі абмеркавалі сітуацыю. Вацька рашуча стаяў на баку Лупіка, а маці была ў разгубленасці.

Аднойчы, калі Міва, крыху стомленая і задуманная, вярнулася з работы, бацька спытаў:

Рабы

Апавяданне

— За каго ты збіраешся выходзіць за муж — за Лупіка ці за Рабога?

— За Рабога, — рашуча адрэзала Міва. — Дык ён жа не дастане лямпачку ўкруціць у патрон пад столлю.

— Нічога, стане на табурэтку. А што мне з гэтага сталюгі, які толькі і гаворыць, што яго шапку падзяўблі вераб'і...

— Дзе гэта было? — У магазіне. Пры людзях.

— Запомні, дачка, — раззлаваўся бацька, — пойдзеш за Рабога — людзі будуць паказваць пальцам і казаць: «Вунь пайшла свіння рабая».

— А за Лупіка пайду — будуць казаць: «Вунь пайшла каза лупатая».

— Няхай выходзіць за каго хоча, — не змаўчала маці. — Канечне, лепш было б, каб выйшла замуж за інтэлігента. Але дзе ты яго ў глухую вёсцы возьмеш. А гэтыя абодва замараныя...

Неяк у нядзелю, пад абед, прыцёгся ў хату Мівы Лупік. (Міва была ў магазіне.) Бацька расчодраўся і паставіў на стол бутэльку першака, а маці, каб не ўдарыць тварам у гразь, нарзала і падала на сподачках скрылікі каўбасы і сала.

— Можка, не едзь, дочанька. Пры сваіх людзях лепш, а там усе чужыя. Ці скажы хоць бацьку пра гэта.

— Ён не пусціць мяне. Мы едем туды, каб ажаныцца. Доўга не будзем. Праз якіх паўгода вернемся дадому. Не перажывай. А тату сама скажы, куды мы паехалі і для чаго.

Рабы ж са сваімі бацькамі падзяліўся ўсімі сакрэтамі — і яны не пярэчылі рашучасці сына: Міва ім таксама падабалася.

Абстаноўка на новым месцы ў саўгасе «Шташыўска» маладой пары прыйшлася па душы. Ён уладкаваўся вадзіцелем самазвала, Міва пачала працаваць у бухгалтэрыі гаспадаркі. Яны там ажаныліся, ім выдзелілі кватэру ў двухпавярховым катэджы — і ўсё пайшло добра.

Бацька Мівы, калі пачуў ад жонкі, што Рабы павёз іх дачку ў Магілёўскую вобласць, моцна раззлаваўся:

— Пайду да старога Рабога! Я яму павырываю сівыя вусы! Гэта ж трэба, каб нейкі недакурак украў яму дачку!..

— Не хадзі, — пачала ўпрошваць жонка. — Не блытай карты. Можка, у нашай Мівы лёс такі...

Вінцук стукнуў кулаком па стале, гаркнуў:

— Гэта ты ва ўсім вінаватая. Патураеш ёй!

Аднак да Рабых Вінцук не пайшоў і спакаяў супакоюся.

А ў Шташына праз паўгода ў абед неяк загаварыла Міва:

— Можка, паедзем дадому, Лёня. Хоць чацвя ўсё-такі быць бліжэй да бацькоў. Нездзе перажываюць за нас.

— Няёмка перад Пуیداком, — адказаў муж. — Як-нікак ён для нас стварыў усе ўмовы для жыцця, а мы дамо драла. Давай хоць пару месяцаў яшчэ пабудзем.

— Ну, пару можна, — пагадзілася Міва, — а больш не.

— Бацька твой зноў будзе нападаць на мяне...

— Не будзе. Ён хутка загараецца і хутка астывае. А маме ты ўвогуле падабаешся. Так што не хвалойся.

Праз восем месяцаў Рабы з Міваю пераехалі жыць на Лідчыну, у Бердаўку. Іх тут таксама забяспечылі жылём і работай: яму, як і раней, даручылі вадзіць грузавік, а Міва ўладкавалася прадаўцом у сельскі магазін. Маладыя былі задаволены жыццём.

...Ну, а Лупік? Што Лупік? Лупік больш мокрай шапкі на плот не вывешвае...

Спасцігаючы загадку Максіма Багдановіча

9 снежня споўнілася 132 гады з дня нараджэння класіка беларускай літаратуры Максіма Багдановіча. Асоба выбітнага паэта, празаіка, перакладчыка, літаратурнага крытыка, публіцыста на працягу многіх дзесяцігоддзяў нязменна знаходзіцца ў цэнтры пільнай увагі даследчыкаў, бібліяграфіў, гісторыкаў і тэарэтыкаў літаратуры. Падзвіжніцкая дзейнасць М. Багдановіча адыграла выключную ролю ў фарміраванні ідэйна-эстэтычных асноў новай беларускай літаратуры, у вырашэнні няпростых нацыянальна-адражэнскіх задач, якія дыктваліся ўмовамі гістарычнага развіцця народа. М. Багдановіч быў адным з першых, хто глыбока пранікнуўся жаданнем вывесці нацыянальную літаратуру на новыя эстэтычныя далегі, далучыць яе да сусветнай мастацкай культуры. Паэт стаў заканадаўцам адмысловага, асобнага культурнага архетыпа, прадэманстраваў сапраўдную культуру творчасці, даў узоры класічнай нацыянальнай версіфікацыі паэзіі, чым наблізіў яе да вяршынь сусветнай славы. На прыкладзе творчасці М. Багдановіча можна рэканструяваць своеасаблівую мадэль станаўлення нацыянальнай культуры, прасачыць алгарытм змяненняў у сацыяльна-культурнай сістэме каштоўнасцей у працэсе культуратворчасці, цесна звязаных з рэалізацыяй нацыянальных мэт і задач, тактыкі і стратэгіі развіцця разнастайных форм нацыянальнай культуры.

Пошукі Багдановіча палягалі ў рэчышчы агульнага інтэграцыйнага працэсу літаратурна-сусветнага, што адкрывала шырокую магчымасць сцвердзіць эстэтычную паўнацэннасць і беларускай літаратуры. Скіраванага творцы на найвышэйшыя ўзоры і выпрабаваныя сусветнай мастацкай практыкай эстэтычныя сістэмы была гістарычнай неабходнасцю, адным са спосабаў выхату нацыянальнай літаратуры на новыя эстэтычныя далегі, прарывам да сусветнай мастацкай культуры. Па ўласным прызнанні паэта, яго праца ў галіне беларускай версіфікацыі была прадыхавана найперш «жаданнем прышчапіць да беларускай пісьменнасці здабыткі чужаземнага паэтычнага труда, памагчы атрымаць ёй больш еўрапейскі выгляд».

М. Багдановіч, у творчасці якога арганічна спалучыліся класічнасць, універсальнасць і мастацкая полікультурнасць, сваёй падзвіжніцкай дзейнасцю актыўна прапагандаваў ідэю ўзаемаўплывовасці, узаемаабумоўленасці культур. Парадыгма міжкультурнага дыялогу і павінна выбудовацца ў форме прызнання самакаштоўнасці кожнай культуры, што, у сваю чаргу, задае асаблівы вектар адносінаў талерантнасці паміж культурамі і іх носбітамі. Паэт надаваў вялікае значэнне дыялогу статусу нацыянальнай літаратуры, добра ўсведамляючы, што для беларускай літаратуры як літаратуры «адсталай», «запозненай» сама магчымасць творчай вучобы, пераймання ўтрымлівала ў сабе вялікі культуратваральны патэнцыял, так неабходны ў працэсе самадэтэрмінацыі, самавызначэння, самаасэнсавання і самаздзяйснення.

Своеасаблівы культурны адбор, гісторыка-культурная камунікацыя, рацыянальная адрэфлексацыя сусветнага (перадусім еўрапейскага) мастацкага вопыту дазволіла вызначыць эталонныя характарыстыкі і аксіялагічныя дамінанты, якім, па перакананні М. Багдановіча, павінна была адпавядаць і беларуская літаратура, каб стаць нароўні з літаратурай сусветнай. Гэта было надзвычайнай важнай задачай, пасляховае вырашэнне якой дазваляла адабраць стаялы, класічныя ўзоры прафесійнага паэтычнага мастацтва і творча наследваць ім. Паэт разлічваў на тое, што з цягам часу кансерватыўнае, замацаванае традыцыйнае ўводзе ў разрад базіснага знакава-сімвалічнага капіталу, які будзе фарміраваць эстэтычныя і аксіялагічныя дамінанты ўласнай літаратуры, аказваць уплыў на ўсе сферы чалавечай дзейнасці.

Па сутнасці, М. Багдановічам ставілася задача стварэння літаратурнага канона як першаобраза, эталона нацыянальнага стылю, у якім будучы замацаваны пэўныя духоўныя канстанты нацыянальнага жыцця, мастацкія ўзоры, закліканны выяўляць глыбінныя асновы нацыянальнага светапогляду і светаспасціжэння. Заканамерны і апраўданы зварот М. Багдановіча да класічнага канона найперш быў абумоўлены архіважнай задачай, звязанай з працэсам пераэмнацыі, атрымання ў спадчыну ўсяго жыццёсцяюкага, што прайшло праверку часам і здольна да рэгенерацыі сваіх унутраных якасцей як устойлівых, сапраўдных і гранічна дасканалых. Ён сведчыць і аб жаданні паэта мастацкімі жанрава-стылявымі сродкамі ўзняць гістарычны шлях, пройдзены эстэтычнай свядомасцю, зафіксаваць «сляды», «коды», якія складаюць у суккупнасці генетычную памяць, «прааснову» сусветных літаратурна-мастацкіх помнікаў. З дапамогай кананічных мастацкіх форм паэт імкнуўся спасцігнуць тыя глыбінныя асновы разумення свету, якія былі па-асобліваму выяўлены ў розных еўрапейскіх мастацкіх формах, сімвалічных сістэмах.

Стварэнне кананічнага мастацтва ўяўлялася М. Багдановічу найважнейшым складнікам адражэнскай праграмы, істотным пунктам яго ўласных філасофска-эстэтычных пошукаў. Падобная інтэнцыя мела велізарны культуратваральны сэнс.

Гэта дазваляла, па-першае, раскрыць, прадэманстраваць вобразна-паэтычныя магчымасці сваёй роднай мовы, па-другое, прадставіць панарамнае бачанне культурна-гістарычнага працэсу ў яго вяршынных дасягненнях, па-трэцяе, з дапамогай асаблівых «сістэмы прызмаў» рэканструяваць, сфакусаваць, звесці ў адно ўзорныя, высокатэхнічныя мастацкія формы, віды, жанры.

Фота Кастуся Дробова.

Фрагмент экспазіцыі філіяла музея Максіма Багдановіча ў Ракаўцёўшчыне.

Паэт тым самым як бы збліжаў народную і элітарную культуры і адпаведныя ім мадэлі светабачання, прыпадбляючы пры гэтым гісторыка-культурныя (архаічныя) і сучасныя рэаліі, узаемаўзбагачаючы іх і надаючы сваім паэтычным творам адметную танальнасць, асаблівы тэмбр гучання і змястоўную глыбіню. Немаўважнае значэнне мае і фактар аб'ектыўны — уласна жаданне ўпісаць сваю традыцыю ў шырокае поле сусветнай культуратваральнай дзейнасці, засведчыць факт культурнай пераэмнацыі.

Для Багдановіча не мае вялікага значэння, што становіцца прадметам яго мастацкіх рэфлексій, — свет прадметны, рэальны або свет выдуманый, створаны яго фантазіяй або запазычаны з розных кніжных крыніц. Абодва яны валодаюць аднолькавай ступенню рэальнай прадстаўленасці, унушальнасці з прычыны таго, што маюць суб'ектыўную прыроду свайго паходжання. Мастацкую спадчыну М. Багдановіча можна ўявіць у выглядзе сімвалічнага іканаста, які лучыць у сабе гэтыя два светы (свет бачнага і нябачнага). Паэт творыць як бы па законах ікананічнай традыцыі, у якой няма нічога выпадковага, і кожны вобраз, і нават драбнітка дэталі яго заключаюць у сабе пэўны сімвалічны сэнс. Можна меркаваць, што Багдановіч ставіў сабе звышзадачу стварыць саборны паэтычны канон розных культур і цывілізацый, які спалучыў бы і прымірыў гэтыя культуры.

Багдановіч шукаў адпаведнасці, якія маглі б за сведчыць адзіны «каранёвы» пачатак станаўлення сусветнай духоўнай культуры. Тым самым ён падкрэсліваў ідэю духоўнага адзінства чалавечых культур і сакральных гісторыка-культурных сімвалаў, застылых ў кананічных формах. Вобразна-сімвалічнымі сродкамі, шляхам трансляцыі мастацкага канона Багдановіч як бы спрабаваў вывесці цэласную паэтычную тыпалогію духоўнасці, радыслаўную ўсёй чалавечай культуры. Вось чаму і ў самой кнізе «Вянок», дзе так моцна выяўлены кананічны пачатак, выразна праступае жаданне паэта стварыць паэтычны «канон канона», што здолеў бы заключыць у сабе тэаўрус усёй культуры і замкнуць на сабе ўвесь яе сэнс, здольны бясконца ўзбагачацца новымі інтэрпрэтацыямі.

У верхах паэта яскрава ўвасобіліся традыцыі рэнесанснага гуманізму, ідэі самакаштоўнасці асобы, культ гармоніі, прыгажосці, імкненне паэта ўзняць мадэль свету (цэласнасць светабудовы) у яе найбольш характэрных праявах. У стракатых сваіх праявах паэтычны свет М. Багдановіча канкрэтны, рэальны, адчувальны. Больш за тое, ён нібы па-сямейнаму асвоены, прыручаны. Для паэта было надзвычай важным адчуць матэрыяльную рэчышчнасць свету, дакладнасць і якасць яго абрысаў і межаў, але пры гэтым у канкрэтна-рэчавым, матэрыяльным ён заўсёды імкнуўся заўважыць, распазнаць, улавіць яго духоўную сутнасць, «высокую красу».

Духоўныя працэсы, магчымыя пераважна дзякуючы намаганням творцаў-крэатараў, М. Багдановіч лічыў галоўнай рухальнай сілай грамадскай эвалюцыі, а веру ў розум успрымаў як сродак вырашэння сацыякультурных канфліктаў. Выйсць з зоны дзеяння сацыяльных дэтэрмінантаў паэт бачыў у свабодным самавызначэнні суб'екта, рэалізацыі ім уласнага патэнцыялу, пошуку альтэрнатывы. М. Багдановіч у сваіх мастацка-філасофскіх штудыях абгрунтаваў ідэю пастаяннага самаўдасканалення асобы, адстойвае гуманістычныя мэты культурнага развіцця. Паэт ясна ўсведамляў, што анталогічныя каштоўнасці, якія культывуюцца «класічным» канонам, нараджаюць пачуюць спрычыненасці да ўсіх працэсаў свету, да агульных базісных каштоўнасцей, што падзяляюцца ўсімі. Тым самым ён падтрымліваў ідэю надзвычайнай значнасці, каштоўнасці творчай асобы, падкрэсліваў яе асновасутнасную ролю ў працэсах культуратварэння.

Натуральна, прызнаючы ў якасці ўзорных класічных кананічных мастацкіх шэдэўраў, М. Багдановіч тым самым пераймаў, засвойваў і сістэму каштоўнасцей, якія імі культываваліся. 3-за адсутнасці іншых форм кансалідуючай дзейнасці канон як увасабленне характава і прыгажосці быў заклікан фарміраваць калектыўную свядомасць, прывіваць пачуццё агульнага эстэтызаванага этнакультурнага адзінства. У рэшце рэшт, канон ва ўспрыманні паэта выступаве ў якасці сродку духоўнай інтэграцыі, згуртавання, аб'яднання людзей, грамадства, культуры, цывілізацыйных матрыц. Духоўнасць тут паўстае як рэальнасць, творчая сіла, здольная палепшыць, а то і змяніць унутраны свет чалавека, скараціраваць яго адносіны з наваколле. Нацыянальная гісторыя і сучаснасць, выяўлены праз кананічныя формазмест, набывалі іншы быццёвы статус, становіліся фактам інстытуцыйным, «заканадаўчым», здольным скласці жывую тканіну культуры.

Канон у творчай практыцы М. Багдановіча служыў культывацый і сцвярдзенню базісных нацыянальна-культурных каштоўнасцей, станаўленню светапоглядных і маральна-этычных арнаментараў асобы, фарміраванню грамадскіх каштоўнасцей увогуле. Канон даваў права на мастацкую рэканструкцыю гісторыі і рэальнасці, на прыўнясенне ў іх новых сэнсавых дэтэрмінантаў, на ідэалізацыю з мэтай падкрэсліць іх каштоўнасць для кожнага суб'екта. Усведамленне гэтага дазваляла аднесці інфармацыю, што ўтрымлівалася ў каноне, да ўсеагульнай важнай, бяспрэчнай, што адкрывала шлях для дасягнення светапогляднага кансэнсусу ва ўспрыманні сваіх гістарычных вытокаў і каранёў. Гісторыка-культурныя, мастацкія, анталогічныя, быццёвыя каштоўнасці і сэнсы, прадукваныя ў паэтычным каноне М. Багдановіча, становіліся важнай часткай кансэнсуснай асновы, духоўнага вымярэння, культурнай інтэграцыі, гарманізацыі сацыяльных адносін.

Велізарны патэнцыял літаратурнай класікі ва ўмовах сацыякультурных трансфармацый уяўляе магутны рэсурс для будовы нацыянальнай аксіялогіі, складвання сістэмы ўніверсальных каштоўнасцей, што пераадолюе як правінцыялісцкае, так і глабалісцкае светабачанне. Эстэтычныя каштоўнасці выступаюць найважнейшым кампанентам сацыякультурнай прасторы, спрыяюць пасляховаму ажыццяўленню стратэгіі сацыяльнага дзеяння, задаюць накіраванасць і матываванасць чалавечаму жыццю, дзейнасці і канкрэтным дзеянням і ўчынкам, служаць дзейсным фактарам сацыяльнай кансалідацыі і згуртавання нацыі. Роля і значэнне асобы Максіма Багдановіча, яго творчасці ў сённяшняй сацыякультурнай працэсе з пэўным правам аднесена ў разрад вызначальных, ключавых складнікаў і знакавых феноменаў нацыянальнай культурнай і літаратурнай прасторы.

Валерый МАКСІМОВІЧ

Дарога адна — праўда

Аляксей Кулакоўскі.

У біяграфіі і «лімаўскі» радок

Згадаць Аляксея Мікалаевіча хочацца не толькі таму, што спаўняецца 110 гадоў з дня яго нараджэння. Ён і наш калега. У 1949—1953 гадах быў адказным сакратаром «Літаратуры і мастацтва». Пачынаў журналісцкі шлях яшчэ ў даваенны час, працуючы ў клімавіцкай і жлобінскай газетах, а пасля — у «Чырвонай змензе». Напісаўшы шэраг карэспанданцый і нарысаў, узяўся і за апавяданні. Але ў друк прапанаваў толькі адно з іх — «Білет», змешчанае ў «Чырвонай змензе» 6 снежня 1935 года. Зноў як празаік заявіў пра сябе толькі праз дзесяць гадоў. У часопісе «Беларусь» былі апублікаваны апавяданні «Сын», «Стары млын», «Мікіта Мінавіч», змешчаныя ў 1945 годзе ў нумарах 9, 10 і ў аб'яднаным нумары 11—12.

Як у гэтых творах, так і ў тых, што ўвайшлі ў яго першую кнігу «Сад» (1947), поруч з вобразами дарослых паказаў і дзяцей. Зведзены жахі вайны, праішоўшы перадаваю (камандаваў уздам, быў камандзірам роты, тройчы паранены), адштурхоўваўся ад уласна перажытага, аб чым, у прыватнасці, заведчыў адзін з найлепшых яго ранніх твораў.

Аб дакументальнасці асновы твора пазней казаў у гаворцы з крытыкам Аляксеем Гардзіцікам: «Мне ўспомніўся мой аднакласнік — нямы хлопец, якога ўсе баяліся. Пабойваўся яго і я: здавалася, што ён і ўдарыць чалавека можа. І вось аднойчы гэты хлопец знайшоў птушанятка, што вывалілася з гняздэчка. Я бачыў, як ён любююна ўзяў гэтае птушанятка ў рукі. З гэтай дэталі і вырас пасля сюжэт апавядання «Нямко». Але добра, як вядома, часам павіна быць з кулакамі. Гэты нямка, які ў творы выступае пад імем Паўла Капулы, у час акупацыі адным ударам свайго магутнага кулака забівае немца.

Працаваў у жанры апавядання і далей: «Новыя сустрэчы» (1950), «Хораша ўзыходзіць сонца» (1952), а таксама «На возеры» (1950), адрасаванае дзецям. А кніга «Гартаванне» (1949), назву якой дала аднайменная апавесць, прысвечана будаўніцтву Мінскага трактарнага завода.

З уласным падыходам

Тэме Вялікай Айчыннай вайны прысвечана не толькі апавяданне «Нямко», але і раман «Расстаемся ненадоўга» (1954), працягам якога стаў твор гэтага жанру «Сустрэчы на ростанях» (1962). Творчым дасягненнем Аляксея Кулакоўскага стаў раман «Сцежкі звяданія і нязвяданія» (1972). У ім у развіцці

Народны пісьменнік Беларусі Іван Шамякін праявіў сябе ў розных літаратурных жанрах. Яркі раскрыўся і як раскрытык, літаратуразнаўца. У прыватнасці, дакладна спасціг здольнасці аднаго з найбольш таленавітых беларускіх празаікаў: «Аляксей Кулакоўскі — бытапісец. У творчасці ён надзвычай моцна прывязаны да канкрэтных, часцей за ўсё ўласна ім перажытых жыццёвых фактаў. Факт для яго — першааснова твора. Прызма творчай фантазіі пісьменніка не надта адмыслова шматгранная, святло фактаў пераламляецца ў ёй не заўсёды так, каб адбіцца спектрам вясёлкі і ў сюжэце, і ў характарах, і ў дэталях, каб драматызавацца, і асобныя факты, прапушчаныя праз гэтую прызму, у творы захоўваюць тую ж адценні, што і ў жыцці. Пісьменнік як бы спадзяецца, што само жыццё зрабіла работу па адборы і тыпізацыі з'яў і характараў. Такая асабліваць таленту Кулакоўскага дае яму пэўную перавагу перад іншым падыходам да асваення жыццёвага матэрыялу...»

паказаны вобраз галоўнага героя, чалавека ад зямлі. Да ўсяго Багдан Хачыноўскі — чалавек адораны, з божай іскрай таленту. Быў музыкам-самавукам. З разуменнем ставіўся да перамен у жыцці. Калі прыйшла савецкая ўлада, уступаў у калгас.

Аднак Аляксей Кулакоўскі не ідэалізуе яго вобраз, а паказвае чалавекам, які на ўсё мае ўласны пункт гледжання. Таму Багдан хоць і разумее важнасць калектыўнай працы на зямлі, з цяжкасцю пераадоўвае тое, што нядаўна было для яго трывалай жыццёвай асновай. Адбываецца свайго роду ўнутраны стрэс. Асабліва яму шкада свайго каня, якога мусяць аддаць на канюшню.

Вядома, пра гэта літаратура пісала і да яго. І не толькі беларуская. Узяць хоць бы шырока вядомую «Узнятую ціліну» Міхаіла Шолохава. Аднак Аляксей Кулакоўскі не паўтараў сваіх папярэднікаў, не пайшоў па апрабаваным шляху. Дарэчы, свой падыход да асэнвання праблем калектывізацыі назіраўся і ў расійскага празаіка і сцэнарыста Барыса Мажаява. Але паўтору не было і быць не магло. Яго раман «Мужыкі і бабы» з'явіўся на чатыры гады пазней, у 1976-м. Ды і гаварыць можна пра тэматычнае падабенства. Кожны аўтар ішоў сваім шляхам. Што да Аляксея Кулакоўскага, дык ён знайшоў уласны падыход у перадачы талга, як чалавек паступова «ўрастае» ў калгас, становячыся ў нечым яго часткай.

Раман «Сцежкі звяданія і нязвяданія» прыцягвае ўвагу і тым, што Аляксей Мікалаевіч адным з першых у беларускай літаратуры закрануў і даследаванне вытокаў зрады Радзіме. Гаворка не пра тое, каб параўноўваць яго, скажам, з Васілём Быкавым. Тым не менш перакананым атрымаўся лёс сына Багдана Хачыноўскага. Калі б іншыя жыццёвыя абставіны, Панця, магчыма, і не стаў бы тым, кім стаў. Не зрадзіў бы Радзіме, не пайшоў на службу да гітлераўцаў. Аднак на яго выхванне вялікі ўплыў аказала мачыха. Жанчына, у якой не было цвёрдых маральных прынцыпаў, яна належала да людзей агрэсіўных у адстойванні сваіх меркаванняў. Была ўпэўнена, што сумленнасць — не тое, да чаго трэба імкнуцца. Гэтакія адносіны ўбіваў я ў галаву і свайму пасынку, а яшчэ навучыла яго красці.

Намаганні Багдана, накіраваныя на тое, каб сын вырас дастойным чалавекам, аказаліся марнымі: «[...] Усе тыя гады, пакуль сын гадаваўся і быў дома, аддаваў яму ўсё, што меў у душы і ў сэрцы, жыў толькі надзеяй на сынныя шчасце[...]», а Панця стаў паліцаем. Толькі ў глыбіні яго душы, відаць, засталася добрае, што было закладзена бацькам. Калі зразумеў, што служба ў немцаў — гэта не толькі ўлада над людзьмі, да чаго імкнуўся, а забойства, утапіўся.

У 1957 годзе Аляксей Кулакоўскі напісаў і апавесць «Да ўсхода сонца». У аснове яе сітуацыя экстрэмальная. Адным з першых узяўся за раскрыццё не толькі гераічнага, але і драматычна-трагедычнага, што не давала чалавеку з пярэдняга краю шанцу на ўратаванне. У аснову ж апавесцей «Белы сокол» (1981), «Маршрут ад Клічава» (1982), «Хлебраз» (1983), у якіх ён чарговы раз ішоў ад перажытага, пакладзена тая праўда вайны, якая доўгі час замоўчвалася.

Не адбылося... без «аглобляў»

Пастаянна вабіла яго да сябе і сучаснасць, што асабліва відавочна па апавесці «Невестка». Аляксей Мікалаевіч прызнаваўся, што вобраз галоўнай гераіні ім не выдуман: «Мне часта даводзіцца быць там, дзе я нарадзіўся (вёска Кулакі цяперашняга Салігорскага раёна. — А. М.). Там жывуць у мяне маці, брат. І вось аднаго разу маці кажа: «Міканор учора хваліўся: маладая нявестка вады яму нагрэла, сказала: папар, тата, ногі, кашыцка не будзеш!»

Я ведаў гэтага Міканора, ведаў яшчэ дзясятка чалавек, якія жылі прыкладна так, як ён. Мне пачаў уяўляцца лёс старога чалавека, які рана аўдавеў і многа гадоў пражыў у адзіноце. Не бачыў гэты чалавек спраўднага шчасця, не адчуваў і цёплай жаночай спагады. Сам ён і гаспадарыў дома, і гаспадыніў, сам сабе і крупнік варыў, сам сабе лапіў порткі.

І вось нарэшце прызджае дадому з арміі ці з якой-небудзь работы сын гэтага чалавека, прывозіць маладую ласкавую нявестку. Нявестка нагрэла старому начоўкі вады — і зарадаваўся чалавек, адчуў сябе шчаслівым, можа, лепшага шчасця для яго на гэты раз і не трэба было...»

Галоўная гераіня апавесці Ларыса — чалавек духоўна багатая і маральна чыстая, гэта адзін з найлепшых жаночых вобразаў ва ўсёй беларускай літаратуры. Вялікую сэнсавую нагрукку, зразумела, нясе і Даніла Бірук — той самы Міканор, узяты пісьменнікам з жыцця. Адначасова твор гэты і аб жыцці беларускай вёскі ў 50-я гады мінулага стагоддзя з усімі яе праблемамі. Апавесць «Невестка» мела шырокі рэзананс. Па матывах яе Андрэй Макаёнак напісаў сцэнарый мастацкага фільма «Шчасце трэба берагчы», які ў 1958 годзе зняла кінастудыя «Беларусьфільм» і ўхвалена сустрэлі глядачы і крытыка.

Увогуле, крытыкай Аляксея Кулакоўскага быў не абдызены ўвагай. Аднак напоўніцу зведзёў, што такое і аглабальная крытыка. Адбылося гэта пазней таго, як у пятым за 1958 год нумары часопіса «Маладосць», галоўным рэдактарам якога на той час з'яўляўся, надрукаваў сваю апавесць «Дабрасельцы». Яна каштавала яму пасады, а перад гэтым выклікала ў друку вал разгромных рэцэнзій. За ачарненне савецкай рэаліснасці перапала Аляксею Кулакоўскаму і на розных сходах у Саюзе пісьменнікаў, і нават на IV з'ездзе Саюза пісьменнікаў Беларусі. Зноў да чытача гэты твор прыйшоў толькі ў 1984 годзе пад назвай «Апошняя піліпаўка».

На шчасце, Аляксей Мікалаевіч не зламаўся, выстаў. У яго заўсёды было нямаля творчых задум, але ніяк не мог падступіцца да салігорскай тэмы. Сваім землякам, якія сталі першапраходцамі салігорскіх нетраў, ён прысвяціў кнігі нарысаў «Зоркі салігорскія» (1960) і «Салігорцы» (1964), а таксама некалькі мастацкіх твораў, сярод якіх вылучаецца раман «Васількі» (1981).

Саргэта любоўю

Актуальна ў дачыненні да творчасці Аляксея Мікалаевіча і тое, што значна чыў народны пісьменнік Беларусі Іван

Мележ у артыкуле «Слова да таварыша, якое я хацеў бы сказаць на юбілейным вечары»: «Думаю, я не памылюся, што і твае ўдачы, і няўдачы былі заўсёды на адной дарозе — да праўды. Ты, вядома, разумей, што з усіх мастацкіх вартасцяў самая першая і самая неабходная — праўда. Імкненне да яе і вяло цябе ў няспынных пошуках, прага яе жыве заўсёды ў тваім сэрцы».

Іван Паўлавіч не абшоў і чыста чалавечыя якасці свайго сябра, пры гэтым адзначыўшы, што яны знаходзяць свайго роду працяг і ў тым, што піша Аляксей Кулакоўскі, становячыся вызначальнай якасцю і яго прозы: «Я веру табе, бо ведаю, што ты любіш людзей, з якімі жывеш, радуешся і турбуешся; што тваё сэрца поўна самым вялікім клопамтам жыцця для іх, родных, для іх дабрабыту, для іх радасці, для іх жыцця. Іменна гэтай любоўю да людзей і саргэты твае кнігі; іменна ў гэтым і самае вялікае іх характэрна».

Пасля гэтага, як вядома, Аляксеем Мікалаевічам было напісана яшчэ невялікая кніжка (памёр 9 красавіка 1986 года), але па-ранейшаму вызначальнай яго якасцю і чалавечасцю і чалавек заставаўся праўда і чалавечнасць. Інакш і быць не магло, паколькі словы ў яго ніколі не разыходзіліся са справай, а тое, чаго патрабаваў ад іншых, заставалася нязменнай жыццёвай пазіцыяй.

Напісана ім нямаля. Аднак, не адмаўляючы, што ў яго творчым багажы шмат твораў, нельга не адзначыць і таго, што ў аснові гэта высокамастацкая проза. Колькасць ніколі не сказвалася на якасці. Адно крыўдна: пра гэтага цудоўнага майстра мастацкага слова апошнім часам гаворыцца мала.

Ён быўцам прадчуваў гэта, у чым я перакананы недзе ў пачатку 1980-х гадоў, калі Аляксей Мікалаевіч быў дырэктарам Літаратурнага музея Янкі Купалы. Шмат аб чым тады гаварылі. Было і тое даверліва-асабістае, што на старонкі «ЛіМа», дзе я тады працаваў, не трапіла. Не напісаў я тады, што Аляксей Кулакоўскі, узіраючыся, як кажуць у будучыню, сумна заўважыў:

— Калі памру, дык, апроч цябе, ніхто мяне і не ўсмомніць.

— Навошта так песімістычна, — запырачыў я, — пра вас жа многія пішуць.

Быўцам не чуючы мяне, працягваў:

— Пра гэта я і Максіму сказаў. І ён са мной згадзіўся.

— Яўген Іванавіч? — здзівіўся я, маючы на ўвазе Максіма Танка. — Пра яго будзе каму пісаць.

— Пры чым Танк? — з ранейшым сумам працягваў Аляксей Мікалаевіч. — З Максімам Лужаніным.

* * *

Гэты артыкул — адно з маіх запэўніванняў, што пра яго пісаць буду. Хоць Аляксандру Амвросевічу такога слова не даваў, пішу і пра яго. А творчы партрэт Аляксея Кулакоўскага будзе няпоўны, калі не скажаць, што ён зрабіў літаратурны запіс кнігі Васіля Казлова «Людзі асобага складу», займаўся перакладамі. З'яўляўся заслужаным дзеячам культуры БССР. За творы літаратуры і мастацтва для дзяцей і кнігу апавесцей «Белы сокол» пасмяротна адзначаны Дзяржаўнай прэміяй БССР (1986).

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Заспакаенне не дапамагае

Абстракцыянізм значна адрозніваецца ад іншых кірункаў выяўленчага мастацтва. Калі ў большасці выпадкаў глядачу прапаноўваюць твор, у якім ёсць змест, тэма, задача, сэнс у звыклым разуменні, а ён мае магчымасць ды імкнецца нешта растлумачыць, прааналізаваць, пераасэнсаваць, то абстрактнае мастацтва — свет уяўлення, эмоцый і ідэй, непадкантрольны розуму. Лагічна ставіцца да такіх работ як да чароўных загадак, адгадкаў да якіх не мяркуюцца. Хоць у некаторых выпадках аўтары скіроўваюць назіральніка ў пэўную плынь роздумаў, але гэта часцяком стварае толькі ілюзію разумення той ці іншай карціны. Свабоду неўсвядомленага і хаатычнага — вось што сцвярджаюць мастакі-абстракцыяністы.

На мінулым тыдні ў сценах галерэі «Арт-Фабрыка» адкрылася выстаўка абстрактнай жывапісца Алега Ладзісава «Знойдзены дом» («Найден дом»). На адметную назву паўплывала выказванне аднаго з любімых кампазітараў беларускага мастака Альфрэда Шнітке. Некалі ён сказаў: «Платай за пашырэнне прасторы асобы, поля «ўкаранёнасці» творчасці становіцца страта пачуцця дома. Узмацняецца, незалежна ад рэальных умоў быцця, адчуванне блукання, чаму не дапамагае і заспакаенне: вось знойдзены дом». Такім чынам Алег Ладзісаў выказвае думку аб тым, што ў мастацтве немагчыма «знайсці дом», тым больш раз і назаўжды. Толькі вечны

пошук, толькі намацванне і даследаванне шляху...

— Чым больш чалавек паглыбляецца ў творчасць, тым большае ў яго адчуванне, што не можа спыніцца на нечым адным, — тлумачыць карэспандэнт «ЛіМа» назву выстаўкі Алег Ладзісаў. — Яму здаецца, што знайшоў прыстанак, выбраў спосаб дзеяння, але ўсё гэта зманліва. Насамрэч, дом гэты нельга знайсці. Вось і ў мяне на гэты момант жывапіс такі і не іншы, але гэта не канчатковы пункт. Заўтра магу ствараць зусім іначай.

Мастак адносна нячаста знаёміць з персанальнымі праектамі, апошнім часам яго работы можна было ўбачыць толькі ў зборных выстаўках. У экспазіцыю «Знойдзены дом» трапіла каля 30 работ, створаных у 2023 годзе. Яны не складаюць серыю ці серыі. Адметна, што па розных прычынах аўтар не змясціў подпісы побач з палотнамі. Такім чынам, глядачу адкрыты шлях да ўласных інтэрпрэтацый, на якія нішто не можа паўплываць. У гэтым і заключаецца адна з пераваг абстрактнага жывапісу.

— Пішу на адным дыханні, але потым неаднаразова перапісваю, — прызнаецца мастак. — Над некаторымі работамі пачынаю ў пачатку года, а скончыў, напэўна, у лістападзе. Я пакідаю палотны, яны адпачываюць, а потым вяртаюся да іх. Бывае, дадаю літаральна некалькі плямачак, ліній. Так, баюся і перастарацца — вельмі шмат

палотнаў сапсаваў. Ды і ўвогуле, асцерагаюся новага белага палатна. Калі купляю яго, думаю: «Хоць бы не сапсаваць!» Бо хочацца, каб жывапіс быў лёгкі. Ведаю мастакоў, які любяць цяжкі шматкаляровы беларускі жывапіс. Я іншы.

Між тым на выстаўцы прадстаўлены развагі не столькі пра колер, колькі пра аб'ём, фактуру, рытм. Творы схіляюць да ўдэкаў ва ўяўны свет, дзе можна дыхнуць на поўныя грудзі і адчуць радасць жыцця, чаго многія з нас пазбаўлены. Між іншым, мастак падкрэслівае, што стварае для інтэр'ераў і не ставіць перад сабой маштабных задач, не імкнецца здзейсніць ніякіх рэвалюцый у мастацтве. А пра гэта, вядома, марылі і мараць многія...

Дарэчы, Алег Ладзісаў кожную выстаўку суправаджае музыкай, што з'яўляецца пэўным дапаможным матэрыялам для заёмства з карцінай, з аўтарскай задумай. Так, на адкрыцці апошняй дэманстраваўся кліп

з кампазіцыяй знакамітага музыканта Майка Олфілда «Man On The Rocks» у выкананні маладога брытанскага выканаўцы Люка Спілера. Атрымаўся своеасаблівы дыялог — сталасці і маладосці. Ды і сама кампазіцыя, спачатку ціхая, павольная, а затым рэзкая і дзёрзкая, падкрэслівае розныя сілы, нагадвае пра розныя падыходы да існавання...

— У маёй творчасці спалучаюцца два пачаткі, — дадае аўтар. — Першы тычыцца жадання мастака жыць у камфорце, а другі адлюстроўвае імкненне парушаць правілы, пераступаць праз пэўныя каноны... У кліпе гэта добра паказана.

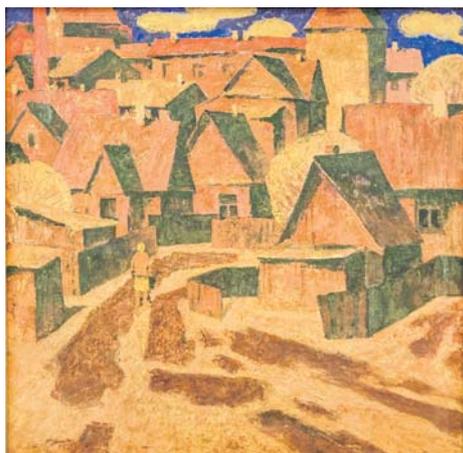
Да 21 студзеня будзе працаваць персанальная выстаўка Алега Ладзісава ў «Арт-Фабрыцы».

Яўгенія ШЫЦЬКА,
фота аўтара

Варта нагадаць...

Учора ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі пачала працаваць выстаўка «Адметныя 85», прымеркаваная да знакавай даты Беларускага саюза мастакоў. Пра экспазіцыю гаворка будзе ісці ў наступных нумары, а сёння хацелася б сказаць некалькі слоў пра работы, якія некаторы час дэманстраваліся ў фая Вялікага тэатра Беларусі. Выстаўка «85 гадоў разам» прэзентавала жывапіс аўтараў розных пакаленняў з фонду БСМ.

Чым была адметная экспазіцыя, дык работамі, якія рэдка дэманструюцца. Многія з іх не падыходзяць для рознага роду праектаў з-за неадпаведнасці канцэпцыі.

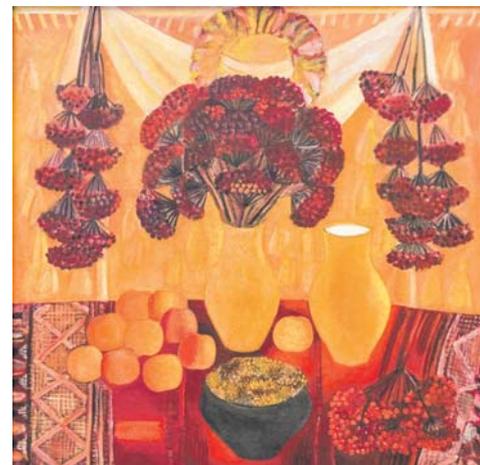

Уладзімір Мудрогін «Світанне. Стары Мінск».

Як правіла, большасць выставак Саюза мастакоў прымеркаваны да юбілею мастака ці знакавай даты ў жыцці краіны, што неабходна «праілюстраваць» творами пэўнай тэматыкі. Так і хаваюцца ад глядача да часу цікавыя з пункту гледжання мастацкай вартасці і гістарычнага кантэксту работы.

Так, некалькі карцін на выстаўцы прысвечаны Мінску. Гэта, напрыклад, пейзажы «Стары Мінск» (1984) Барыса Няпомняшчага, «Агні вызваленага Мінска» (1990) Вячаслава Кубарова, «Вуліца Я. Купалы» (1961) Абрама Кроля, а таксама «Світанне. Стары Мінск» (год стварэння работы не пазначаны) Уладзіміра Мудрогіна. Калі першыя тры карціны адлюстроўваюць больш-менш пазнавальныя часткі горада, дакладней, яго цэнтра, то стылістычна яркая работа Уладзіміра Мудрогіна вылучаецца з гэтага шэрагу. Ён не прытрымліваўся правілаў сацрэалізму і выяўляў горад па-свойму, як гэта рабіў, напрыклад, Ізраіль Басаў. Менавіта яго імя прыходзіць у галаву пры знаёмстве з мінскім пейзажам. Агульнае ў іх творчасці і праўда ёсць — гэта манументальнасць, выразнасць, рытмічнасць кампазіцыі. Твор «Світанне. Стары Мінск» выдае Уладзіміра Мудрогіна як мастака-дэкаратара: будынкі, што ўтвараюць сцяну, агароджы і дрэвы выглядаюць як дэкарацыі да спектакля. А неба — яркае і спакойнае — кантрастуе з тым, што на зямлі, хоць не становіцца падобнае да сапраўднага.

Запамінальныя ў экспазіцыі і нацюрморты: «Ураджай» (1974) Софіі Лі, «Святая» (1985) Святланы Катковай, «Палявая кветкі» (1987) Валянціны Міхеевай. Апошні, дарэчы, вельмі тыповы, хоць і яркі, гарманічны, а вось два першыя могуць лічыцца ўзорамі беларускага нацюрморта. Кампазіцыя, каларыстычнае рашэнне, пабудова прасторы — ва ўсім гэтым выяўляецца аўтарскі почырк і стаўленне да культурнага багацця Беларусі, яе каштоўнай спадчыны.

Святлана Каткова «Святая», 1985 г.

Астатнія творы так ці інакш можна лічыць прысвячэннямі характу прыроды, прытым не толькі нашай (гаворка пра два выключэнні — «Мядзведзь-гара» (год напісання не пазначаны) Міхаіла Лісоўскага і «Маяк у Гаване» (1965) Георгія Паплаўскага). Карціны ледзьве не ўсіх аўтараў прымушаюць пагадзіцца з меркаваннем знаўцаў аб тым, наколькі таленавітыя беларускія пейзажысты, наколькі гэта тонкія знаўцы адметнасцей і самых непрыкметных адценняў, як лічыцца, сціплай прыроды. Многія з мастакоў здолелі ўзбагаціць айчыннае мастацтва: Пётр Крохалеў, Іван Рэй, Аляксандр Кішчанка... Варта нагадаць пра зробленае імі.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Светлыя старонкі жыцця

Пісьменнік, эсэіст, сцэнарыст, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР (1990), член Саюза пісьменнікаў СССР (1969) Віктар Кармазаў адышоў у вечнасць 16 жніўня 2023 года на 90-м годзе жыцця.

У 2017-м Віктар Кармазаў выдаў восьмую кнігу пра беларускіх жывапісцаў «Пад крыжам». У той перыяд мы шмат гутарылі з Віктарам Філімонавічам пра літаратуру і мастацтва. Гэтыя гутаркі засталіся як успамін пра духоўна багатага пісьменніка і душэўна шчодрата чалавека...

Шлях да Вітольда Бялыніцкага-Бірулі

— Аднойчы тагачасны рэдактар «Нёмана» Анатоль Кудравец папрасіў напісаць эсэ пра пейзажыста. Я пайшоў у архіў і знайшоў цікавыя старонкі Войніча, які пасля вайны збіраўся пісаць кнігу пра мастака, меў яго рукапісы. Там былі ўспаміны Бірулі пра дзяцінства. Гэтыя яго радкі казалі мне шлях да Бялыніцкага-Бірулі. Тады я знайшоў вёсачку Крынікі на беразе Друці і падмурак дома яго бацькі, бэз пад акном. Потым паехаў на Віцебшчыну на возера Няшчэрда, дзе калісьці жылі бацькі Бірулі, перагледзеў работы мастака ў Нацыянальным і ў Магілёўскім музеях, захапіўся яго жыццём, і яно вывела мяне да аповесці «Крыж на зямлі і поўня ў небе». Бялыніцкі жыў у прыродзе, быў выдатным паляўнічым і для мяне аказаўся не толькі творцам, але і блізім па душы і маім думках лясным чалавекам.

... Раней у мяне была Лімень, вёсачка пад Чэрыкавам. У 1918—1924 гадах у ёй знаходзілася школа-камуна, якую ўзначальваў Мадэст Лепаўшынскі. Там вучыліся будучы кампазітар Ісаак Любан і прафесар Іван Гутараў. Пасля вайны ў Лімені існавала школа леснікоў, запаведнік баброў і вальер высяродных аленяў. Егеры вялі навуковыя даследаванні. Я прыжыўся ў лясніцтве, завёў цэлае сямейства з леснікам і там ў 1986 годзе напісаў раман «Лушча» і паляўнічыя апавяданні. Потым туды прыйшла радыяцыя. Лес і вёска аказаліся ў забруджанай зоне. Для мяне гэта была вялікая творчая страта — жыць без роднага лесу, без Лімені.

... І вось тады Біруля даў мне новы шлях. Я паехаў у Цвярскую вобласць і знайшоў яго знакамітае лецішча «Чайка» на высокім беразе возера Удомля. Бялыніцкі пабудаваў яго ў 1910-х гадах. Вядомае месца ў расійскай і савецкай культуры. Дом быў закінуты. Я пасяліўся там і з месяца жыві, абшоўшы мясціны, дзе мастак пісаў пейзажы, аб'ездзіў навакольныя вёскі.

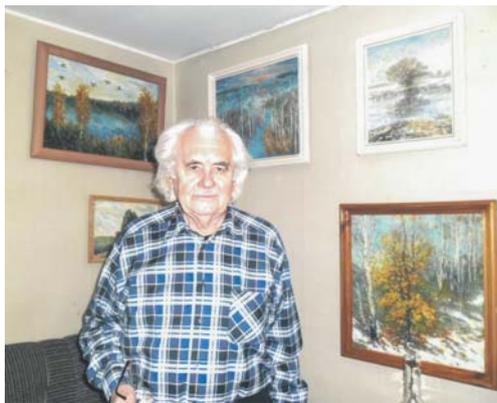
Бялыніцкі любіў і глыбока ведаў прыроду. Мне прыемна было пісаць пра яго аповесць. Яна публікавалася ў «Маладосці», пасля выйшла асобнай кнігай. У 1996 годзе мы арганізавалі першы пленэр Бялыніцкага-Бірулі. З таго часу яны ладзіліся яшчэ некалькі гадоў запар. Нас падтрымаў аддзел культуры Магілёўскай вобласці. Колькі дзетак за час пленэраў праз сустрэчы з мастакамі ў школах, музеях, проста на вуліцы далучыліся да святла, да духоўнага хараства, якое сее мастацтва!

Пазней я напісаў сцэнарыі для кінафільма па аповесці, і рэжысёр Валерыя Басаў паставіў поўнаметражны кінафільм, які так і называўся: «Крыж на зямлі і поўня ў небе». Вялічын Ермаловіч, які працаваў у Магілёве рэжысёрам гарадскога тэатра, па аповесці паставіў спектакль. Прэм'ера адбылася ў музеі Бялыніцкага-Бірулі. Ермаловіч іграў Бірулю. Адным словам, гэта была вялікая і карысная работа. Твор прыйшоўся па душы ўсім. Мы паднялі добрую хвалю цікавасці да Бірулі, урачыста праводзілі яго гадавіны з удзелам гасцей. Усё гэта — светлая старонка майго жыцця.

Потым заікаваўся творчасцю яго сябра — Станіслава Жукоўскага. 70 гадоў яго выставак не рабілі ў Савецкім Саюзе, бо яго бацька і дзядзькі былі рэпрэсаваны. З 1923 года Жукоўскі жыў у Польшчы. Мая аповесць «Брат мой духоўны» паспрыяла яго рэабілітацыі. Тады і адбылася яго першая выстаўка. У нашым Нацыянальным музеі знаходзіцца каля 30 яго работ. Мне даламог маскоўскі мастацтвазнаўца Гарэльы. А потым я пісаў пра Антона Бархаткова, які лічыў сябе вучнем Бірулі.

Схаванае ад вачэй — вонкі

— Ёсць паэма ва Уладзіслава Сыракомлі, дзе ён занатаваў, як Рафаэль шукаў вобраз для Мадонны і знайшоў прыгожую жанчыну, якая была дачкой

Віктар Кармазаў і яго карціны.

звычайнага рымскага пекара. Пекар чапляю і віламі выгнаў мастака з дому. Паэма напісана па-польску, яе пераклалі на рускую мову.

А паміж Сыракомлем і нашым часам няма таго, хто б глыбока пісаў пра мастакоў. Многія пісьменнікі сярбалі з мастакамі — і са Шчамялёвым, і з Вашчанкам, і з Савіцкім, але ў творы гэта не перарастала.

Для нас вобраз мастака вельмі павучальны, гэта цэлая школа выхавання. У мастакоў кандэсусца высокая духоўнасць, прыгажосць жыцця чалавека і прыроды. Мастак чытае прыроду знутры. Ён раскрывае яе духоўны патэнцыял, і мы павінны вучыцца яе разуменню. Маючы немалы вопыт работы ў гэтым жанры, я ведаю, што мастакі не адкрываюцца да канца, унутраны свет іх складаны і схаваны ад вачэй. Ён увесь выліваецца ў карціну, але не ў слова. У Паўстоўскага ёсць удалыя аповесці пра Саака Левітана і Арэста Кіпрэнскага, але ён карыстаўся вядомымі фактамі. Я ж шукаю факты абсалютна невядомыя.

Невялічкія, малафарматыя творы з новай кнігі «Пад крыжам» могуць быць прачытаны школьнікамі. Мне ўдаецца так пісаць навелы, што мае героі здзіўляюцца падабенствам з рэальнасцю і застаюцца задаволеныя. Мастакі і графікі шмат зрабілі ў галіне афармлення кніг.

Дачка Канстанціна Паўстоўскага прыслала мне новае выданне «Золотой розы», якое захоўваецца ў музеі ў Тарусе на беразе Акі. Там на другім беразе ракі — лецішча Паленава, найбагацейшая мясціна. Даглядчыца і дырэктар Паленаўскага запаведніка запрашала мяне прыехаць туды.

Сіла захаплення

— Ствараць карціны — гэта мае вельмі ранняе захапленне на ўсё жыццё. Пасля вайны партрэтаў пісьменнікаў у школе не было, падручнікі меў мала хто, а я браў кнігі ў бібліятэцы крычаўскага педучылішча, дзе бацька выкладаў літаратуру і мову. Там знаходзіў партрэты класікаў, перамалёўваў іх на левым чыстым баку плакатаў, якія давала настаўніца, прыносіў у школу.

Настаўніца прымацоўвала партрэт да класнай дошкі і вяла ўрок. Бацька даведаўся пра мае захапленне і выпісаў з Масквы цэлую скрынку алейных фарбаў у тубах. Я пачаў капіраваць карціны Левітана, Шышкіна, савецкіх мастакоў. А першы малюнак зрабіў алоўкам яшчэ зімою 1941 года на ваенным заводзе пад Ульянаўскам.

Як там апынуўся? Мы трапілі пад бамбэжку, я згубіўся, і бацька мяне знайшоў на ваенным заводзе, дзе рабілі снарады і міны. Я трапіў ва ўстанову для беспрытульных дзяцей. Нас апаналі ў салдацкія абноскі і кармілі. Прывялі на вачэру, а там, каля сталойкі, рэпрадуктар на слупе перадае павадаменне ад савецкага інфармбюро пра подзвіг Аляксандра Матросова. Зрабіў малюнак, які зараз у мяне ў сталі: «Саша Матросов бросается на амбразуру дота». Тады мне было сем гадоў, я быў дзіцем настаўнікаў, ужо чытаў і пісаў. Пасля вызвалення Беларусі мая мама Ганна Анісімаўна даслала мой малюнак бабуні ў Чэрыкаў, і ён захаваўся. Першую значную жывапісную работу з натугі «Зазімак» я напісаў на першым пленэры Бялыніцкага-Бірулі ў 1997 годзе.

Вучыцца пасля вайны ў мастацкай школе не было матэрыяльнай магчымасці. І ў 1953 годзе я паступіў у БДУ, на факультэт журналістыкі. На апошніх курсах ужо пісаў апавяданні. У 1958 годзе па заканчэнні ўніверсітэта паехаў на раён і гадоў пяць працаваў

у чэрыкаўскай раённай газеце, а ў 1964 годзе вярнуўся ў Мінск. Першую кніжку апавяданняў «Падранак» я напісаў менавіта ў Лімені.

Герой — Фердынанд Рушчыц

— Цяжка пісаць пра мастакоў, якія жылі і памерлі, таму што ў нас няма адпаведных архіваў. Але мне не патрэбна ўся біяграфія мастака. Неабходна быць моцна ўражаным яго творчым, духоўным подзвігам або яго трагедыяй, ёю запаліцца, у яе ўвайсці і яе разгадаць, маючы ўсяго некалькі пэўных фактаў з жыцця, але такіх, якія даюць лагічную і дастатковую прастору для псіхалагічнага мастацкага аналізу. Гэтая праца патрабуе ўласнага жыццёвага вопыту не менш, чым жыццёвага вопыту літаратурнага героя. Так. І гэта, падкрэслію, не ёсць выдуманая праўда. Пад ёй грунт больш моцны, чым пад нейкім адным біяграфічным і гістарычным фактам. Трэба выпрацаваць пэўны стыль і метад. Мне гэта, думаю, удалося.

У сваёй аповесці пра Фердынанда Рушчыца я даследаваў праблему адрыву мастака ад родных каранёў, спрабаваў спасцігнуць, чаму Рушчыц назаўсёды пакінуў палітру і пэндзлі і пераклучыўся на выкладчыцкую дзейнасць. Я зразумееў гэтую драму і даў адказ у аповесці. Мастак павінен трымацца свайго асяроддзя, сваёй глебы, сваіх традыцый, школы. Як толькі ён пачынае мяняць іх, то губляе сваю непатуторнасць.

Я сярбавуў з народным мастаком Анатолям Бараноўскім, бываў з ім на пленэрах, бачыў, як ён піша ў майстэрні, мы шчыра пра ўсё гаварылі. Гэта быў выдатны чалавек, выкладчык Беларускай акадэміі мастацтваў. Ён увесь час мяняўся, шукаў новае святло, ішоў да свайго ідэалу. Цяпер мне яго вельмі не стае.

Далёкія лёсы, блізкія лёсы

— У 1964 годзе ў якасці карэспандэнта «Магілёўскай праўды» я накіраваўся з Друцка ў Лыскаўшчыну, што пад Круглым. Абыходзічы па свым купніку заліты вадой балышак, выйшаў на вясковыя могілкі і там спыніўся перад вільготным курганком з дошчачкай на крыжы: «Мікалай Васільевіч Неўраў».

Віктар Кармазаў і мастак Антон Вырва на выстаўцы.

У маі 1996 года блізка ад Лыскаўшчыны, у суседнім раёне праходзіў пленэр пейзажыстаў, і мы з Антанам Бархатковым выкраілі дзень, каб бацькава на магіле Неўрава. Я не ставіў перад сабой задачу ахапіць у сваім творы ўсё жыццё Неўрава. Мне хацелася ўбачыць мастака такім, якім ён быў у нашай вёсцы, — рэалістам-народнікам, чалавекам высокай культуры, вялікай душы і мужнай шчырасці, творча актыўным, убачыць мастака ў асяроддзі тагачаснай прыгнечанасці і пакоры, выявіць яго рэакцыю на небяспеку, якая прывяла да трагічнага сыходу з жыцця. У Лыскаўшчыне і ў суседніх вёсках захавалася памяць пра мастака, і гэта дазволіла мне стварыць яго вобраз у рамане «Мастак і парабкі».

Мяне таксама захапілі маладыя мастакі рэалістычнай школы: Антон Вырва, Васіль Пяшчун, Уладзіслаў Пятручык, і я пішу нататкі пра іх творчасць. Я з імі шчыры. Новая кніга «Пад крыжам» адкрываецца навелай «Ван Гог», у ёй апавед ідзе пра Антона Вырва. Ён вучыўся ў дзіцячай мастацкай школе ў Крычаве. З ім мяне пазнаёміў яе дырэктар. Тады я заўважыў гэтага маладога, працавітага мастака. Лічу, што важна падтрымліваць наш традыцыйны нацыянальны жывапіс. Часам я адыходзіў ад дакладнасці, але мастак прыняў мяню навелу. «Маё» і «яго» арганічна зліты.

Эла ДЗВІНСКАЯ,
фота аўтара

Вобраз светлы, незабыўны...

Зямля — мая калыска,
Табе адной відаць,
Што немагчыма нізка
Ні падаць, ні ўзятаць.

Яўгенія Янішчыц

Жэня, Яўгенія, Яўгенія Іосіфаўна Янішчыц... Гэтае імя, як і непаўторны вобраз паэтки, на ўсё жыццё запаў у мяю душу і памяць пра яе.

Першае асабістае знаёмства (увачавідкі) з Яўгеніяй Іосіфаўнай Янішчыц у мяне надарылася пры наступных абставінах. На Мінскім моры ладзіўся рэспубліканскі семінар творчай моладзі. Увечары ў вялікай прасторнай зале, дзе не было куды нават яблыку ўпасці, сабраліся юнакі і дзяўчаты, пачаткоўцы і аматары паэзіі. На сцэне за доўгім сталом, аздобленым букетам прыгожых восеньскіх кветак, знаходзіліся масцітыя паэты: Мікола Аўрамчык, Васіль Зуёнак, а таксама маладзейшыя Алег Салтук, Яўгенія Янішчыц, якія цудоўна чыталі свае вершы. Запросілі на сцэну і мяне. Я вельмі хваляваўся. І пры чытанні верша пра свайго дзеда Васіля, які прапаў без вестак на вайне ў 1944 годзе пры вызваленні Польшчы, ледзь не заплакаў.

Пасля вечарыны да мяне падышла тонкая, трапяткая, як вербная галінка пад восеньскім вятрыскам, Яўгенія Янішчыц, мовіла некалькі сучасных слоў наконт майго хвалявання і падаравала мне свой зборнік вершаў «Ясельда» з аўтаграфам і пажаданнямі шчасця і плёну ў творчасці.

А да гэтай незабыўнай сустрэчы, працякуючы ў Бялыніцкім раёне аграномам, а пасля ў тамтэйшым райкаме камсамола, я на працягу пяці гадоў дасылаў свае вершы ў «Сельскую газету», дзе літаратурным кансультам працавала Яўгенія Янішчыц.

Памяці Яўгеніі Янішчыц

Над Ясельдай-ракой
Журлівая зіма
Мялое вобраз твой...
Няўжо цябе няма?
Што мела, адала
Для крылаў маладых?..
Куды ж ты адлётла
Па вены снегавыя?
Ні цяча ад вясла,
Ні лодачкі твай...
Свой век перажыла,
Зрабілася ракой.

На кожную дасланую мной падборку вершаў я атрымліваў ад яе лісты з дэталёвым аналізам і шчырымі парадкамі, як трэба дапрацаваць той ці іншы верш. Тым не менш амаль у кожным выпуску літаратурнай старонкі «Родники» я з хваляваннем і радасцю бачыў сваё імя. Гэтыя публікацыі мне надавалі сілы і натхненне для творчасці.

Неўзабаве з раёна мяне перавалі на працу ў лектарскую групу Цэнтральнага камітэта камсамола Беларусі, і я пачаў прыносіць вершы ў часопіс «Маладосць», дзе ў аддзеле паэзіі працавала Яўгенія Янішчыц. У той час выдаюма шырокама чытачу паэтка ўжо мела акрамя камсамоўскай таксама і Дзяржаўную прэмію за кнігу вершаў «Пара любові і жалю».

Пры кожнай новай сустрэчы з ёй я адчуваў нейкі шчымлівы неспакой, незразумелую мне трывогу ў параненай, агоненай да кажнюткага жывога нерва душы Яўгеніі Іосіфаўны. У той час я не

ведаў, што яна як чалавек, як жанчына, як маці перажыла асабістую трагедыю: раннюю смерць люблага бацькі, здраду каханага мужа, аўтамабільную аварыю ў Магілёве, пасля якой, нібы нямоглае дзіцяці, некалькі тыдняў вучылася хадзіць самастойна. Увогуле, жыццё, як кажучы, давялося пачынаць з чыстага ліста.

Здавалася б, у Яўгеніі Янішчыц было шмат сяброў і сябровак — «добразычліўцаў, абдзеленых талантам». Але і яны, як кажучы, «па-чорнаму» зайздросцілі ёй. І гэты непрыхаваны боль спакутаванай душы паэтка літаральна выплывала ў яе свае цудоўныя творы. У гэтым быў адзіны паратунак ад зайздросці, скваласці, зла. Яскравым сведчаннем таму з яўляюцца наступныя радкі з верша, прысвечнага дарагой матулі:

Ты вучыла мяне сеяць жыта і лён
І цярліваці вечнай —
уолап не плакаць,
Апынуся калі сярод чорных варон,
—
Я памру, ды не буду па-іхняму каркаць.

Тым не менш шматлікія «чалавекалюбцы» не маглі дараваць духоўнай незалежнасці і распрыгоненасці душы паэтки ад жорсткіх праяў нашага будзённага жыцця. Памятаю наступны эпізод. У «Маладосці» была надрукавана мая паэма, прысвечаная ветэрану вайны, майму першаму настаўніку ў земляробчай агранаміі, старшыні калгаса «Рэвалюцыя» Быхаўскага раёна Аляксандру Пятровічу Кудраўчану.

Як на крылах я прыляцеў у рэдакцыю часопіса і сказаў некалькі слоў шчырай падзякі за публікацыю паэмы Яўгеніі Іосіфаўне. У пакоі знаходзіўся яшчэ адзін супрацоўнік рэдакцыі. Пачуўшы мае словы, паэтка за нейкае імгненне змянілася з твару і дрыжачай рукою падсунула да мяне паперку з надпісам: «Змітрок, цішэй. К*** не наш чалавек».

Неўзабаве я падаў заяву на ўступленне ў Саюз пісьменнікаў з рэкамендацыямі Леаніда Дайнекі, Раісы Баравіковай і Яўгеніі Янішчыц. Пасляхова прайшоў усе стадыі абмеркавання. Аб гэтым з радасцю ў голасе мне паведаміла Яўгенія Іосіфаўна. Але на пасяджэнні пісьменніцкай рады нехта з масцітых узяў пытанне. Сутнасць яго заключалася ў наступным: «Чаму на папярэдніх этапах абмеркавання не прайшлі некалькі прэтэндэнтаў з «Тутэйшых», а былі аграном, да таго ж яшчэ і нядаўні камсамольскі функцыянер прайшоў, як кажучы, «без сучка і задзірынкі»...»

Карацей кажучы, рада мяне «зарэзала». Пасля кожнай раз пры сустрэчы Алясей Пасляянюкці ўжо на паўжуртат, ці то на паўсур'ёз усклікаў: «В Угличе зарезали Димитрия!».

Мікола Мятліцкі пасля пасяджэння рады казаў, што, выйшаўшы ў вестыбюль, Жэня раптам пахіснулася і ледзь не страціла прытомнасць.

Праз некалькі дзён яе не стала. Мой першы настаўнік, паэт Алясей Васільевіч Пысін, як родную дачку любіў Яўгенію Янішчыц. Пысін, які

прайшоў праз чатыры бязлітасныя франты Вялікай Айчыннай, не раз падкрэсліваў надзённасць, нават геніяльнасць радкоў паэтки пра траву: «Маладую даўно пакасілі, а старая няхай паціве».

Гэтаму своеасабліваму крэда свайго імгненнага жыцця Яўгенія Іосіфаўна Янішчыц засталася адданай да канца.

Асабіста я ад вялікай Цёткі да сённяшняга часу Яўгенію Янішчыц лічу Першай Паэткай Беларусі, падараванай нашай Радзіме самім Богам.

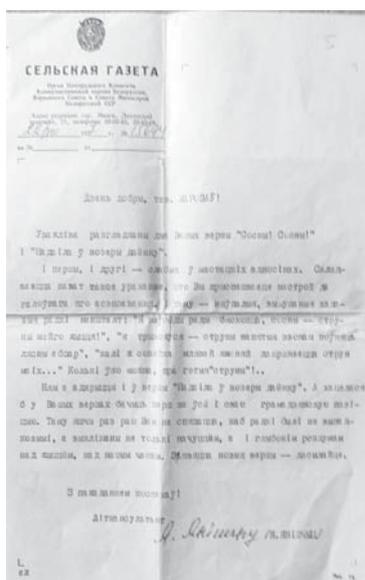
Калі хросным бацькам для мяне ў творчасці з'яўляецца Аляксей Васільевіч Пысін, то хросная маці, безумоўна, — Яўгенія Іосіфаўна Янішчыц.

Вось некалькі лістоў, якія я ў розны час атрымліваў ад Яўгеніі Янішчыц.

1

Дзень добры, тав. МАРОЗАЎ!
Уважліва разгледжаны два Вашых вершы «Сосны! Сосны!» і «Надаіла ў возеры даёнку».

І першы, і другі — слабыя ў мастацкіх адносінах. Складваецца нават такое ўражанне, што Вы прысвешчаеце настрою да галоўнага яго асэнсавання. І таму — няўдалыя, вымушаныя хадавыя радкі нахшталь: «Я заўсёды рады бясконца, сосны — струны майго жыцця!», «я трывожуся — струны напята званом поўнячэ лясны абшар», «калі ж сонейка мільвай жменяй дакранаецца струн маіх...» Колькі ўжо можна пра гэтыя «струны»!..

Няма адкрыцця і ў вершы «Надаіла ў возеры даёнку». А хацелася б у Вашых вершах бацьчы перш за ўсё і сваю грамадзянскую пазіцыю. Таму яшчэ раз раю Вам не спяшацца, каб радкі былі не выпадковымі, а выкліканы не толькі пацуддём, а і глыбокім роздумам над жыццём, над нашым часам. З'явіцца новыя вершы — дасылайце.

З пажаданнем поспеху!
Літкансультант Я. ЯНІШЧЫЦ

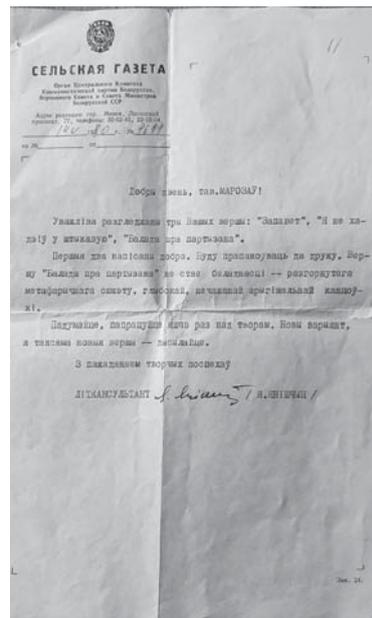
2

Добры дзень, тав. МАРОЗАЎ!
Уважліва разгледжаны тры Вашых вершы: «Запавет», «Я не хадзіў у шыткавую», «Балада пра партызана».

Першыя два напісаны добра. Буду прананоўваць да друку. Вершу «Балада пра партызана» не стае баладнасці — разгорнутага метафарычнага сюжэту, глыбокай, нечаканай арыгінальнай канцоўкі.

Падамайце, прапрацуйце яшчэ раз над творам. Новы варыянт, а таксама новыя вершы — дасылайце.

З пажаданнем творчых поспеху!
Літкансультант Я. ЯНІШЧЫЦ

3

Добры дзень, тав. МАРОЗАЎ!
Уважліва разгледжаны два Вашых вершы: «Над палымі цэлы тыдзень тчэцца» і «Патанулі ў ціхай рэчцы зоры».

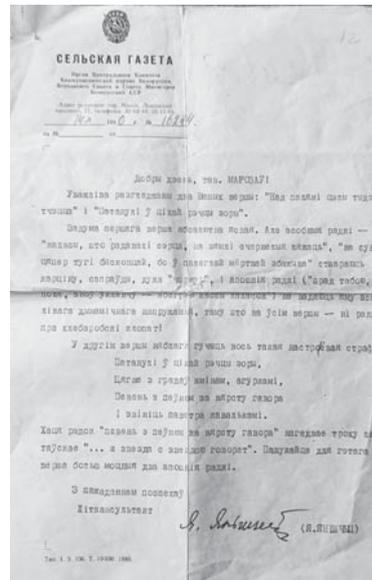
Задума першага верша абсалютна ясная. Але асобныя радкі — «каласы, што радавалі сэрца, на зямлі счарнелы ляжаць», «не суняць цяпер тугі бясконцай, бо ў палеглай мёртвай збажыне» ствараюць карціну, сапраўды, дужа «чорную». І апошнія радкі («спрад табою, поле, зноў уклечу — абгарэўшы каласы») не надаюць яму асаблівага дынамічнага напружання, таму што ва ўсім вершы — ні радка пра хлебаробскі клопат!

У другім вершы няблага гучыць вось такая настраёвая строфа:

Патанулі ў ціхай рэчцы зоры,
Цяне з градаў кмінам, азуркамі,
Певень з пеўнем за вярсту гавора
І зніць наветра кавалькамі.

Хаця радок «певень з пеўнем за вярсту гавора» нагадвае троху лермантаўскае «...и звезда с звездой говорит». Пашукайце для гэтага верша больш моцныя два апошнія радкі.

З пажаданнем поспеху!
Літкансультант Я. ЯНІШЧЫЦ

Змітрок МАРОЗАЎ

Новая гісторыя «Бязрозкі»

У 2024 годзе легендарны дзіцячы часопіс «Бязрозка», з гісторыяй якая звязаны лёсы многіх пакаленняў беларускіх школьнікаў, адзначае свой юбілей — 100 гадоў з дня заснавання. За цэлае стагоддзе рэдакцыя перажыла розныя этапы развіцця часопіса. Як рост папулярнасці сярод юных чытачоў, так і скарачэнне аўдыторыі. Пра тое, як часопіс плануе пісаць сваю новую гісторыю і якія сучасныя праекты варта чакаць, распавяла галоўны рэдактар выдання Яніна Каралёва. Дарэчы, да працы Яніна Вячаславаўна прыступіла зусім нядаўна: прыйшла ў «Бязрозку» 25 кастрычніка. Аднак за гэты кароткі перыяд разам з рэдакцыяй часопіса паспела ўжо распрацаваць новыя ідэі, праект канцэпцыі развіцця часопіса.

— Плануем запусціць тры маштабныя праекты: два для друкаванага выдання і адзін для сацыяльных сетак, — расказвае Яніна Вячаславаўна. — Першае, на што мяркуюем звярнуць увагу, — новы твор «Бязрозкі», а гэта — дызайн і новыя рубрыкі. Але ж, каб знайсці свой стыль, нам трэба добра прапрацаваць над вывучэннем таго, што было раней. Збіраемся даць цыкл артыкулаў пра розныя этапы развіцця «Бязрозкі». Там будзе інфармацыя пра галоўных рэдактараў, пра тое, як мяняліся вокладка, зместавае нааўненне, якія аўтары прыносілі свае творы ў часопіс. І вось якраз гэтая работа дапаможа нам знайсці новы кірунак і новы стыль. Трэба штосьці істотна мяняць, каб быць на хвалі.

Актуальныя тэмы «Бязрозкі» пачынае шукаць у першую чаргу, сярод сваёй асноўнай аўдыторыі — падлеткаў 12—16 гадоў, якія ў гэтым узросце стаць перад выбарам прафесіі і выбарам сваёй будучыні.

— Што яшчэ вы запланавалі?

— Другі наш праект — пошук яркага, кідкага рэкламнага слогана. Так,

«Бязрозка» — грамадска-палітычны і літаратурна-мастацкі часопіс. Але мы робім акцэнт на публіцыстычным расповедзе пра матывацыю, пошук чытачамі інавацыйных, так бы мовіць, сюжэтаў. А творчасць і якасць — гэта, пагадзіцеся, інтэлект. Каб інтэлектуальнасць пацвярджаць на старонках, мы дадаём школьныя даследаванні, а таксама звяртаем увагу на прафарынтацыю. Гэта будзе сумесны праект з Рэспубліканскім інстытутам прафесійнай адукацыі. Мы будзем набіраць 10 вучняў 8—10 класаў. Кожны месяц яны будуць праходзіць тэст па прафарынтацыі, а пасля атрымаем аналіз спецыялістаў і каментары на гэтую тэму. Выберам устанавы адукацыі, дзе тую ці іншую прафесію можна набыць, пасля знойдзем паспяховага чалавека, які рэалізаваўся, здзейсніўся як прафесіянал і можа даць нейкія канкрэтныя, знакавыя парадкі абітурыентам. Такім чынам, пакажам 10 прафесій і зробім агляд шэрагу ўстаноў, дзе можна іх атрымаць.

— Вядома ж, для юных чытачоў велізарную ролю адыгрываюць сацыяль-

Яніна Каралёва.

ных сеткі. І рэдакцыя ўсведамляе ўсю іх значнасць і ўплыў на папулярнасць «Бязрозкі»...

— Трэці праект будзе арыентаваны на сацыяльныя сеткі — школа мабільнай журналістыкі. Падпісчыкі будуць выступаць у ролі відэааглядальнікаў па трох кірунках: літаратура, мастацтва і кінаіндустрыя. Вядзём перамоў з выкладчыкамі ВНУ, якія пагадзіліся быць куратарамі гэтага інтэрактыўнага. Мы застаёмся ў трэндзе: у друкаваным выданні змяшчаем «сур'ёзныя» артыкулы, бо гэта знак якасці, а сацыяльныя сеткі выконваюць больш забаўляльную ролю. «Бязрозка» прадстаўлена ў Instagram, TikTok і Telegram.

І кантэнт на ўсіх платформах не дубліруецца, дзякуючы гэтаму адбываецца ўзаемадапаўненне.

Акрамя новых праектаў у часопісе ёсць і шматгадовыя традыцыі: многія матэрыялы ствараюць самі школьнікі. Такая практыка заслужыла любоў сярод аўдыторыі і творы розных жанраў, напісаныя самімі хлопчыкамі і дзяўчынкамі, дакладна застануцца на старонках часопіса.

— Тым болей, што «Бязрозка» традыцыйна падтрымлівала мастацкую творчасць, юных паэтаў, юных апавядальнікаў...

— Самае папулярнае, што ёсць у «Бязрозкі», — гэта творчасць чытачоў. Аўтары дасылаюць свае праявіны ці вершаваныя творы, і ў кожным нумары гэтая рубрыка займае трэцюю частку ўсяго кантэнту. Мы збіраемся стварыць кам'юніці суполку, якая аб'яднае аднадумцаў яшчэ і цікавацю да беларускай мовы і літаратуры. У мяне такое меркаванне: беларуская мова, яе развіццё, увага чалавека да нацыянальных традыцый — гэта працэс выхавання асобы, правава духоўнасці, душэўнасці і інтэлектуальнасці. Без гэтых каштоўнасцей наша рэдакцыя не можа існаваць, бо мы выхоўваем падлеткавую аўдыторыю.

— Пспехаў «бязрозкаўцам» у развіцці свайго выдання! Новых чытачоў у ваш стагадовы юбілей!

Гутарыла
Марыя АСМАЛОУСКАЯ
Фота Дзмітрыя ЕЛІСЕЕВА

Творчасць як мост сяброўства і паразумення паміж народамі

На пачатку восені ў Абхазіі праходзілі Дні рускай культуры пры падтрымцы Міністэрства культуры Рэспублікі Абхазія і суарганізатара, пісьменніка, сустаршыні Літаратурнага савета Асамблеі народаў Еўразіі, лаўрэата прэміі Ф. Іскандэра Уладзіміра Дзелбы. Фестываль аб'яднаў літаратараў, журналістаў і мастакоў, якія прадстаўляюць сучасную культуру Расіі. Дэлегацыю ўзначальвала Лола Званарова, доктар гістарычных навук, акадэмік ПАНМ і РАН, літаратуразнаўца, галоўны рэдактар і заснавальнік часопіса «Літаратурныя знакомства» (Масква).

Сучасная літаратура была прадстаўлена вельмі сур'ёзна. Гасцямі сталіцы Рэспублікі Абхазія сталі лаўрэаты ўсерасійскіх і міжнародных прэміяў: Павел Крэнеў, сакратар Саюза пісьменнікаў Расіі, кандыдат юрыдычных навук; Каміль Зіганшын, народны пісьменнік Рэспублікі Башкарстан, лаўрэат прэміі прэзідэнта РФ, намеснік старшыні Рускага геаграфічнага таварыства (Уфа); Нурыслан Ібрагімаў, сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў Расіі, паэт-бард (Разань); Ігар Елісеў, член Саюза пісьменнікаў Расіі і Масквы, акадэмік ПАНМ, галоўны рэдактар альманаха «Рукопись» (Растоў-на-Доне); Ігар Саўкін, кандыдат філасофскіх навук, генеральны дырэктар выдавецтва «Алетейя» (Санкт-Пецярбург), і аўтар гэтых радкоў.

Творчыя сустрэчы з пісьменнікамі, прэзентацыі твораў абхазскіх аўтараў, апублікаваных у часопісе «Літаратурныя знакомства», прайшлі ў Абхазскім дзяржаўным універсітэце, рэдакцыі газеты «Рэспубліка Абхазія», у бібліятэках (г. Ачамчыра і п. Гулрыпш). У Нацыянальнай бібліятэцы Рэспублікі Абхазія адбыўся круглы стол «Культура як інструмент народнай дыпламатыі».

У Абхазіі любяць прымаць гасцей. Тут заўсёды рады, калі госці ад'язджаюць з добрымі ўражаннямі пра іх краіну. Зносіны паміж гаспадарамі і літаратарамі, якія да іх прыехалі, былі актыўныя, нязмушаныя і, бясспрэчна, узаемаўбагацальныя.

Уладзімір Дзелба адзначаў, што пачатак усюму паклала яго сустрэча з міністрам культуры Абхазіі Даурам Кове, якая адбылася год назад. У міністра ўзнікла ідэя арганізаваць падобнае літаратурнае

мерапрыемства і ў іх рэспубліцы, што будзе вельмі карысна абхазскім аўтарам і ўмацуе кантакты паміж творчымі аб'яднаннямі Абхазіі і Расіі.

Гэты праект — Дні рускай культуры — быў прызнаны самым актуальным і значным для Абхазіі. Асабліваць Дзён яшчэ і ў тым, што ў іх ёсць як бы падзагаловак — «Літаратурна-адукацыйныя чытанні», які вызначаў фармат, характар, сутнасць, скіраванасць мерапрыемстваў. Вопыт такіх чытанняў, іх правядзення — больш за 20 гадоў. Уражвае і геаграфія візітаў: Расія, Францыя, Польшча, Чарнагорыя, Балгарыя і іншыя краіны.

Так быў пакладзены пачатак аб'ёмнаму, змястоўнаму, рознатэматычнаму літаратурнаму візіту ў Абхазію. Праграма васьмідзённага знаходжання расійскіх літаратараў была насычанай і разнастайнай.

У Нацыянальнай бібліятэцы імя І. Папаскір адбылася творчая сустрэча абхазскіх і расійскіх аўтараў: жывы і эмацыянальны абмен поглядамі, абмеркаванне вядомых твораў, прэзентацыі кніг. Госці з Расіі — літаратары з шырокімі магчымасцямі. Яны пацвердзілі сваё садзейнічанне ў арганізацыі перакладаў на рускую мову вершаў абхазскіх паэтаў і ў публікацыі работ абхазскіх аўтараў у расійскіх выданнях.

Канструктыўнай для далейшай перспектывы, для ўмацавання творчых кантактаў паміж абхазскімі і расійскімі літаратарамі стала сустрэча з міністрам

культуры Даурам Кове. Шмат пытанняў, звязаных з сучаснай літаратурай, было ўзнята пісьменніцай і журналісткай супольнасцю за круглы сталом. Нязмушанай і творчай была сустрэча з калектывам рэдакцыі газеты «Рэспубліка Абхазія». Вельмі актуальнай і карыснай для моладзі назвалі ў Абхазскім дзяржаўным універсітэце сустрэчу студэнтаў і выкладчыкаў з пасланцамі расійскай культуры.

Калі чытачы даведваліся, што я прадстаўляю Саюз пісьменнікаў Беларусі, то выказвалі захапленне нашай краінай і палітыкай нашай дзяржавы. Справа ў тым, што 28 верасня 2022 года Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка быў з візітам у Абхазію. І тады Аслан Бжанія загадаў, што яшчэ ў 1996 годзе на саміце СНД Аляксандр Лукашэнка выступіў супраць эканамічнай блокады Абхазіі.

Калі адбылася Чарнобыльская трагедыя, то народ Абхазіі адным з першых прыйшоў на дапамогу дзецям Беларусі. Быў арганізаваны вялікі аздараўленчы лагер на беразе мора для дзяцей з пацярпелых раёнаў. І абмен школьнікамі і студэнтамі працягваўся доўгія гады. Цяпер Абхазія з задавальненнем аднавіла б стасункі паміж моладззю дзвюх краін.

Варта адзначыць, што імператар Аляксандр I сваёй граматай ад 17 лютага 1810 года прызнаў Георгія спадчынным князем Абхазскага мора і цудоўнай прыроды, выдатнага віна, у гэтай маленькай краіне можна і добра адпачыць, і дакрануцца да гісторыі, наведваючы старадаўні Новаафонскі Сымона-Кананіцкі манастыр, Новаафонскі вадаспад, фантан Грыфоны і інш. Тут ёсць што паглядзець і чаму здзівіцца.

Развітаваючыся з Абхазіяй, з новымі сябрамі і знаёмымі, прадстаўнікі «літаратурнага дэсанта» былі аднадушныя ў меркаванні: усе сустрэчы сталі надзвычай цікавымі і карыснымі для абодвух бакоў.

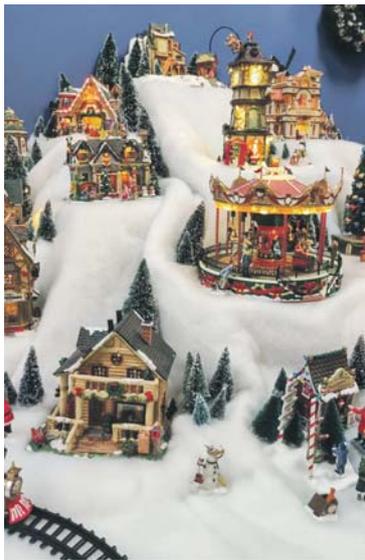
Завяршальным акордам прагучалі словы: творчыя і проста чалавечыя зносіны неабходны. І яны абавязкова будуць працягвацца.

Ганна ЛЕО

Прадчуванне казкі

Сярэдзіна снежня... Пачынаецца навагодняя мітусня, а значыць, пошук падарункаў і ўпрыгожванне дамоў рознакаляровымі гірляндамі. Апроч іншых, за святочны настрой і атмасферу Новага года традыцыйна адказвае Нацыянальны гістарычны музей, які прапанаваў наведаць унікальны выставачны праект «Музей ёлачных цацак». У экспазіцыі прадстаўлены навагоднія дэкарацыі з розных краін.

«Музей ёлачных цацак» кожны год абнаўляе свае экспазіцыі, аналагаў якім няма ні ў адным еўрапейскім музеі. Праект рэалізаваны сумесна з фабрыкай ёлачных цацак «ГРАЙ», таму ў рамках выстаўкі працуе фірменная крама прадпрыемства, дзе ахвотныя могуць набыць святочныя ўпрыгажэнні.

У праекце прадстаўлены ёлачныя цацкі з розных частак свету. Можна ўбачыць і рарытэтычныя экспанаты: Вялізны шкляны шар з Венскага балю, дакладную копію цацкі, падаранай Папу Рымскаму Яну Паўлу II і занесенай у Кнігу рэкордаў Гінеса.

Выстаўка сустракае наведвальнікаў ёлачнымі цацкамі саветскай часоў. Экспазіцыя знаёміць з гісторыяй навагодніх упрыгажэнняў СССР, традыцыямі святкавання ў розныя перыяды. Асабліва прыцягваюць увагу цацкі часу Вялікай Айчыннай вайны, якія адлюстроўваюць рэаліі тых гадоў. Самыя

распаўсюджаныя — фігуркі салдат, танкаў, самалётаў... Можна прасачыць «эвалюцыю» ёлачных цацак, залежнасць ад гістарычных падзей у краіне і свеце. Напрыклад, сярэд ўпрыгажэнняў 1960-х гадоў можна знайсці «кукурузу», «снапы пшаніцы» і фігуркі касманautaў.

Таксама прадстаўлены цацкі, зробленыя на Клінскай фабрыцы ёлачных цацак, і ўпрыгажэнні з горада Лаўша (ён знакаміты сваімі святочнымі вырабамі з даўніх часоў). Тут можна пазнаёміцца з гісторыяй вытворчасці шкляных шароў з сярэдзіны XIX стагоддзя да нашых дзён.

«Музей ёлачных цацак» дае магчымасць даведацца пра традыцыі святкавання Новага года ў розных краінах свету: Германія, ЗША, Японія, Кітай, Конга, Аўстралія, Перу, Польшча і іншыя. Разнастайнасць святочных упрыгажэнняў зацягвае наведвальнікаў на доўгі час. Цацкі можна разглядаць бясконца і знаходзіць новыя дэталі. Прадстаўлена вялікая калекцыя дэкарацый марозаў з розных кантынентаў, якія часам зусім не падобныя адзін на аднаго.

У Нацыянальным гістарычным музеі наведвальнік можа пазнаёміцца не толькі з традыцыямі замежжа, але і з

гісторыяй калядак і ўбачыць сапраўдную беларускую батлейку, якая была вельмі папулярная ў сярэднявечча.

Аматараў жывапісу зацікавяць памешаньня копіі карцін Марка Шагала, Івана Шышкіна, Сальвадора Далі, Леанарда да Вінчы на шкляных шарах. А для маленькіх наведвальнікаў працуе інтэрактыўны мініяцюры гарадок. Ён ілюструе падрыхтоўку да святкавання: дзеці катаюцца на санках і лыжах, дарослыя ўпрыгожваюць ялінкі, а Дзед Мароз рыхтуе падарункі.

На выстаўцы ёсць навагодняя фотазона, дзе можна зрабіць святочныя фотаздымкі ўсёй сям'ёй. Экспазіцыя дарыць навагодні настрой і адчуванне сапраўднай казкі.

Лізавета КРУПІНЬКОВА,
фота аўтара

зваротная сувязь

Куфар навагодніх цудаў

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкія і пазнавальныя праекты.

У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты». Героямі распаведу стануць Мікола Мятліцкі і Леанід Дайнека. У нядзелю і панядзелак у радыёверсіі тэлеперадачы «Суразмоўцы» — сустрэча з паэтам, акцёрам Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Якуба Коласа Пятром Ламанам.

У праграме «Літаратурная анталогія» па буднях — старонкі рамана Фёдора Дастаеўскага «Браты Карамазавы» (у выкананні Алега Вінярскага). У «Радыёбібліятэцы» з панядзелка да пятніцы — «Дванаццаць подзвігаў Геракла» Пятра Васючэнка. У перадачы «Літаратурныя гісторыі» — апаваданы айсчынныя і замежныя аўтараў. У праекце «Прачучым радком» — вершы Сяргея Дзяржа.

Для юных прыхільнікаў мастацкага слова — праект «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя». Штовечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для самых маленькіх. Праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам новага нумара «ЛіМ».

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

17 снежня — 140 гадоў з дня нараджэння Яўгена Барычэўскага (1883—1934), беларускага літаратуразнаўца, педагога, перакладчыка.

17 снежня — 125 гадоў з дня нараджэння Мікалая Аляксеева (1898—1985), беларускага празаіка, драматурга, заслужанага работніка культуры Рэспублікі Беларусь.

17 снежня — 80 гадоў з дня нараджэння Міхаіла Круля (1943—2013), беларускага празаіка, публіцыста.

19 снежня — 120 гадоў з дня нараджэння Тамары Цулукідзэ (1903—1991), беларускага празаіка, драматурга, крытыка, перакладчыка, актрысы, заслужанай артысткі Грузінскай ССР.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

15 снежня — у «Літаратурнае падарожжа» ў Лагойск.

15 снежня — у публічную бібліятэку № 8 імя Максіма Багдановіча (вул. Даўгабродская, 12/2) на ўрачыстае падвядзенне вынікаў конкурсу чыгальнікаў паэзіі М. Багдановіча. Пачатак у 13.00.

19 снежня — 115 гадоў з дня нараджэння Юдзіфі Ароńczyк (1908—1993), беларускай актрысы, заслужанай артысткі БССР.

19 снежня 70-гадовы юбілей святкуе Аляксандр Дольнік (1953), беларускі рэжысёр.

21 снежня 85-годдзе адзначае Арнольд Каштанаў (сапр. Эпштэйн, 1938), беларускі празаік.

22 снежня 70-годдзе святкуе Таццяна Рудэнка (1953), беларуская мастачка дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

23 снежня 70-гадовы юбілей адзначае Валерый Грышкавец (1953), беларускі паэт, перакладчык.

Календар падрыхтаваны
БДАМЛМ

21 снежня — у гімназію № 10 (вул. Голубева, 31) на ўрок мужнасці, які правядзе Міхась Пазнякоў. Пачатак у 10.30.

21 снежня — у гімназію № 7 (вул. Захарава, 58) на ўрок мужнасці, які правядуць пісьменнікі Віктар Ермаловіч, Міхаіл Кулеш, Вячаслаў Бандарэнка і Міхась Пазнякоў. Пачатак у 13.30.

21 снежня — на творчую сустрэчу пісьменніцы Людмілы Маркоўскай

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Гомельскае абласное аддзяленне СПБ смуткуюць з прычыны смерці паэта Уладзіміра Мікалаевіча ШПАДАРУКА і выказваюць спачуванне яго родным і блізкім.

Саюз пісьменнікаў Беларусі і Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ смуткуюць з прычыны смерці паэта, эсэіста, мастака Анатоля Мікалаевіча ГАЛУШКІ і выказваюць спачуванне яго родным і блізкім.

са студэнтамі Мінскага дзяржаўнага механіка-тэхналагічнага каледжа (вул. Казінца, д. 19, к. 2) «Мой народ — мая гордасць». Пачатак у 17.00.

21 снежня — на творчую сустрэчу з паэтэсай Таццянай Купрынец у гімназію № 41 (вул. Чурлёніса, 18). Пачатак у 12.40.

22 снежня — на творчую сустрэчу пісьменнікаў МГА СПБ з вучнямі Ніжняга Ноўгарада ў гімназіі № 14 (вул. Васняцова, 10). Пачатак у 14.00.

Выходзіць з 1932 года

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:

Віктар Гардзей
Уладзімір Ніламедаў
Вольга Дадзімава
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфарав
Мікалай Чарніцэў
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарава, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзел крытыкі і бібліяграфіі;
прэсы і пазіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісныя індыксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для наставнікаў;
63852 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчэнне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выданае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісанні ў друку
14.12.2023 у 11.00
Ум. друку: арж. 3,72
Наклад — 664

Друк у Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 3820000007667 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 2850
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакі прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэагуюць.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтара публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці
з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 2 3050